Venyegyikt Jerofejev

WALPURGIS-ÉJ AVAGY A KORMÁNYZÓ LÉPTEI

SZEREPLŐK:

A KÓRHÁZ FŐORVOSA (DOKTOR)
NATALI
LJUSZI ápolónővérek
TAMAROCSKA
BORENYKA – ápoló, csúfnevén Majompofa
GUREVICS
PROHOROV – a hármas kórterem szobaparancsnoka
ALJOHA – csúfnevén Ellenzéki, Prohorov fegyverhordozója
VOVA – melankolikus falusi öregember
SZERJOZSA KLEJNMIHEL – ábrándos lelkületű, jámbor ifjú
VITYA – félénk nagybélű
KOLJA – nyálasszájú intellektuel
PASKA JERJOMIN – a hármas kórterem komszomoltitkára
MIHALICS „ELLENTENGERNAGY"
HOHULJA – öreg szexuálmisztikus és satanista
HORDÁGYAS KÖVÉR SZANITÉCEK, akik az utolsó felvonásban elviszik a holttesteket

A cselekmény április 30-án nappal és a május elsejére virradó éjszaka játszódik.

ELSŐ FELVONÁS (EGYÚTTAL A PROLÓGUS)

Kórházi rendelőszoba. Balra helyezkedik el a bizottság: a kórház főorvosa, aki négyszögletes arcával nagyon hasonlít Georgij Szviridov zeneszerzőre (a továbbiakban egyszerűen Doktor). Két oldalán két fehérköpenyes hölgy: Tamarocska és a hajlott hátú, minden iránt közönyös, szemüveges Ljuszi. Mögöttük kimérten járkál fel-alá Borenyka ápoló, ő a Majompofa. Az asztal másik végén a „dögszállítóval" (mentővel) imént behozott Gurevics.

DOKTOR A vezetékneve, beteg?
GUREVICS Gurevics.
DOKTOR Szóval Gurevics. És mivel tudja igazolni, hogy maga Gurevics, és nem más... Vannak valamilyen iratai?

GUREVICS Semmilyen iratom sincs, nem szeretem őket. René Descartes azt mondta, hogy...

DOKTOR *(megigazítja a szemüvegét)* Keresztneve, atyai neve?

GUREVICS Kié? Descartes-é?

DOKTOR Nem, nem, beteg, a maga kereszt- és atyai neve!

GUREVICS Lev Iszaakovics.

DOKTOR *(a szemüvege alól felnézve, a pápaszemes Ljuszi felé)* Jegyezze fel!

LJUSZI Mit jegyezzek fel, bocsásson meg?

DOKTOR Mindent! Mindent jegyezzen! A szülei élnek?

GUREVICS Élnek.

DOKTOR Érdekes, hogy hívják őket?

GUREVICS Iszaak Gurevics. Az anyámat Rozalija Pavlovnának...

DOKTOR Ő is Gurevics?

GUREVICS Igen. De ő orosz.

DOKTOR És melyiküket szereti jobban, az apját vagy az anyját?

GUREVICS Legjobban mégiscsak az apámat. Amikor átúsztam vele a Helleszpontoszt.

DOKTOR *(a pápaszemes Ljuszinak)* Jegyezze fel! Jobban szereti a zsidó apját, mint az orosz anyját. És hogyan kerültek maguk a Helleszpontoszra? Hiszen az, ha földrajzi ismereteim meg nem csalnak, még nem a mi területünk.

GUREVICS Hát, hogy is mondjam? Minden terület a miénk. Pontosabban, a miénk lesz.

DOKTOR És... nagyon széles ez a Helleszpontosz?

GUREVICS Néhány Boszporusz.

DOKTOR Hogyhogy? Maga boszporuszokban méri a távolságot? Szerencséje van, beteg, lesz egy szobatársa, aki éjjeliszekrényekben és hokedlikben méri az időt. Meg fogják érteni egymást. De hogy jön ide a Boszporusz?

GUREVICS Mi sem egyszerűbb. Még maga is felfoghatja. Amikor reggelente elmegyek hazulról nyakolajért, a boltig éppen hatszázhetven lépést kell megtennem; Brockhaus szerint ez a Boszporusz pontos szélessége.

DOKTOR Egyelőre minden világos. És gyakran szokta ezt a sétát megtenni?

GUREVICS Mikor hogy. Mások gyakrabban. De én, tőlük eltérően, minden fennhéjázás és duhajkodás nélkül. Én – csak amikor szomorú vagyok.

DOKTOR És milyen eszközök terhére... kel át mindennap ezen a maga Boszporuszán? Ez nagyon fontos.

GUREVICS Nekem aztán tökmindegy, mi a munkám – nagyüzemi hajdina- és kölesvetés... vagy fordítva... Jelenleg egy háztartási boltban dolgozom, segédmunkásként.

DOKTOR És mennyit fizetnek ott magának?

GUREVICS Pontosan annyit fizetnek, amennyit a Hazám szükségesnek lát. És ha én ezt kevesellném, ha duzzogni kezdenék, például, és a Haza utánam szaladna és megkérdezné: „Ljova, kevés ez neked? Talán tegyünk hozzá valamicskét?", én azt mondanám: „Minden rendben, szállj le rólam, Hazám, hiszen neked magadnak sincs egy fityinged sem."

DOKTOR *(engedékenyen)* Ha jól értettem, maga inkább szabad tengerhajózó, mint segédmunkás a háztartási boltban. Álljon fel! Zárja össze a lábát! Csukja be a szemét! Nyújtsa ki a karját!

GUREVICS *(megteszi, amit parancsolnak neki)* Leülhetek?

DOKTOR Hogyne, hogyne. Elég volt. Lényegében mindent tisztáztunk... Mellesleg, hányadika van ma odakint? Év? Hónap?

GUREVICS Nem mindegy? Hiszen mindez oly potomság Oroszország számára – napok, évezredek...

DOKTOR Világos. Mondja, beteg: vannak-e olykor érzéki csalódásai, káprázatai, agyrémei, hall-e túlvilági hangokat?

GUREVICS Ezzel nem tudok örömet szerezni magának – soha nem hallottam. Ámbár...

DOKTOR Igen, mondja csak!

GUREVICS Az agyrémekről beszélek. Hát mi az ördögnek jártam be, például, az egész világot, szeltem át minden kueny-lunyit, kapaszkodtam fel a Kon-Tiki csúcsaira – ha mindössze egyetlen dolgot tudtam meg: Arhangelszkben a Rosa Luxemburg utcában lehet visszaváltani az üres borosüvegeket!

DOKTOR És még milyen furcsaságokat észlelt?

GUREVICS Nagyon sokat. Tegyük fel, kedvem támad, hogy az égen csupa Pásztorcsillag legyen. Hogy egyetlen más csillagkép sem. És hogy engem – ezek alatt a Pásztorcsillagok alatt – fosszanak meg valamitől: valami lényegestől, de nem a legdrágábbtól.

A Doktor és a nővérek idegesek lesznek. Hátuk mögött nyugodtan járkál Borenyka-Majompofa.

(Folytatja.) De mi közöm nekem a Pásztorcsillagokhoz és a Fiastyúkhoz, amikor a következő furcsaságot tapasztaltam magamon: felfedeztem, hogy ha a bal lábamat felemelem, egyidejűleg nem tudom felemelni a jobbot is. Értetlenségemet megosztottam Golicin herceggel...

A Doktor a bal szemével jelt ad Ljuszinak, hogy ezt írja fel. Az lomhán hajtja le szeplős fejét.

... és mi ketten csak ittunk, ittunk, ittunk... hogy világosságot teremtsünk a fejünkben... Suttogva kérdeztem meg tőle, nehogy felzavarjak valakit, habár tulajdonképpen nem volt kit zavarnom, elvégre kettesben voltunk, rajtunk kívül senki. Tehát, szóval, én, hogy senkit se zavarjak, suttogva megkérdeztem tőle: miért jár visszafelé az órám? Ő meg előbb rám meredt, majd az órára, aztán azt mondta: „Nem is nagyon látszik rajtad, hogy be vagy állítva... mellesleg az enyém is visszafelé jár."

DOKTOR Magának árt az ivás, Lev Iszaakics...

GUREVICS Nekem mondja! Teljesen fölösleges erről beszélni, mintha szörnyű tettének elkövetése után azt magyarázgatnák a velencei mórnak, hogy a légcső és a trachea megszorítása a légzőközpont bénulását idézheti elő asphyxia következtében.

DOKTOR Elég, azt hiszem... Szóval Golicin herceggel... Hát vicomtokkal, grófokkal, márkikkal nem volt még alkalma vodkázni?

GUREVICS Már hogy ne lett volna! Felhív, például, Tolsztoj gróf...

DOKTOR Lev?

GUREVICS Miért éppen Lev? Ha már gróf, akkor okvetlenül Levnek kell lennie? Én magam is Lev vagyok, de egy csöppet se gróf. Felhív Lev dédunokája, és azt mondja, hogy ott áll az asztalán két üveg gyömbéres, de hozzávalója semmi sincs, két Csapajev-viccen kívül.

DOKTOR És messze lakik ez a Tolsztoj gróf?

GUREVICS Egyáltalán nem. „Novokuznyeckaja" metróállomás, és onnan már egész közel. Ha rég nem ivott gyömbéres vodkát...

DOKTOR És hogy tetszene magának Joseph de Maistre? Vicomte de Bragellone?

Őket is meghívná a kerítés alá, hogy ebből a – hogy is hívja? – nyakolajból benyakaljanak?

GUREVICS Örömest. De csak akkor, ha ez alatt a kerítés alatt kecskerágóbokor van. Szellőrózsa se lenne rossz. De az a hír járja, hogy már mind emigráltak.

DOKTOR A szellőrózsák?

GUREVICS Jó is lenne, ha csak a szellőrózsák. De a brazselonok is, a zsozefek is, a sáfrányok is. Mind-mind menekül. De miért menekülnek? És ugyan hová? Nekem, például, minden nagyon tetszik itt. Ha valami mégse tetszik, akkor az, hogy tilos csavarogni. És... hogy nem tisztelik az Igét. De minden egyéb...

DOKTOR *(teljhatalmú hanghordozása rendkívülivé változik)* Na, és ha a mi Hazánkkal valami baj történne? Hiszen senki előtt sem titok, hogy ellenségeinket az az egy gondolat élteti, hogy destabilizáljanak bennünket, és azután már véglegesen... Ért engem? Nem babrà megy ám a játék. *(Tamarocskához fordulva)* Hány nemzetiség, nyelv, néptörzs van a mi Oroszhonunkban?

TAMAROCSKA Tudja a fene... Biztos van vagy félezer.

DOKTOR Na, látja: félezer. És mit gondol, beteg, szükség esetén – az ellenség színe előtt – melyik néptörzs bizonyul a legmegbízhatatlanabbnak? Maga művelt ember, ért a kecskerágóhoz és a szellőrózsához, és tudja, hogy azok valamiért menekülnek tőlünk. De ha kitör a vihar, maga melyik oldalon áll majd, Lev Iszaakovics?

GUREVICS Én elvből minden háború ellen vagyok. A háború rongálja a katonákat, tönkreteszi az alakzatot és bepiszkítja az egyenruhát. Konsztantyin Pavlovics nagyherceg... De ez nem jelent semmit. Ha az én Szülőhazám a katasztrófa szélére sodródik...

DOKTOR *(Ljuszihoz)* Ezt is jegyezze fel!

GUREVICS Ha az én Szülőhazám a katasztrófa szélére sodródik, és így szól hozzám: „Ljova! Hagyd abba az ivást, kelj fel és lépj ki a nemlétből!" – akkor én...

Élénkség a teremben. Jobbról cipősarok-kopogás hallatszik – a rendelőbe szélsebesen, de minden hűhó nélkül beront Natali nővér. Mosolytól sugárzó arcának majdnem a felét teszik ki a szemei. Orcája gödrös. Tarkójára fésült, szénfekete haját elképesztő hajtű fogja össze. Lényéből szláv szelídség árad, de Andalúzia sem hiányzik belőle.

DOKTOR A legjobbkor jött, Natalja Alekszejevna.

A hölgyek közt szokásos üdvözletváltások és egyebek. Natali Ljuszi mellé telepszik.

NATALI Újonc... Gurevics?!... Ezer éve...

DOKTOR Mi lényegében már a beteggel való beszélgetés végén járunk. Ne vonja el a figyelmet, Natalja Alekszejevna, és ne térítse vakvágányra... Néhány körülményt kell még tisztáznunk, és – irány a kórterem.

GUREVICS *(Natali jelenlététől fellelkesülve folytatja)* A Szülőhazáról és a katasztrófáról esett szó. Tehát, én szeretem Oroszországot, a lelkem hatodrészét foglalja el. Most, biztosan, már egy kicsivel többet is...

Nevetés a teremben.

Minden normális honpolgárnak bátor harcosnak kell lennie, pontosan úgy, mint ahogy minden normális vizelet világos-borostyánszínű. *(Ihletetten idézi Heraszkovot.)*

„Készek vagyunk honunkért harcba szállni
Az egész világmindenséggel is."

Egy, csak egy megfontolás tart vissza engem: ilyen Hazáért, egy ilyen Szülőhazáért, én, erkölcsi nulla, hitvány senki, méltatlan vagyok harcba szállni.

DOKTOR Ugyan, miért? Mi itt kikezeljük magát és...

GUREVICS És akkor mi lesz, ha kikezelnek? Én akkor se tudom megállapítani, melyik tank kié, és hová tart. Kész vagyok, természetesen, akármilyen tank alá vetni magamat, gránátfüzérrel, sőt, anélkül is.

DOKTOR Anélkül minek?

GUREVICS Az ellenség akkor is a levegőbe repül, ha úgy általában minden nélkül ugranak alája. Azt tanácsolom magának: többet olvasson! Ha meg egyetlen tank se akad a közelben, egy lőrést akkor is csak találok. Kié, nem fontos. Én, késedelem nélkül, ráugrom és a mellkasommal takarom el – és ott fekszem rajta. Addig fekszem ott, amíg vörös lobogónk fel nem kúszik a Kapitólium fölé.

DOKTOR Azt hiszem, most már elég a bohóckodásból. Itt nálunk, még ma meglátja, pojácákkal Volgát lehetne rekeszteni. Milyennek értékeli az általános egészségi állapotát? Vagy maga komolyan épelméjűnek tartja magát?

GUREVICS *(miközben az utálatos Doktor ujjaival az asztalt kopogtatja)* Hát ön... önmagát?

DOKTOR *(epésen)* Figyelmeztettem magát, beteg, hogy itt csak én kérdezek. A maga kérdéseire majd akkor válaszolok, ha teljesen gyógyult lesz. Tehát, mi a helyzet az általános egészségi állapotával, maga szerint?

GUREVICS Nehéz erről beszélni... Olyan furcsa érzésem van... Semmibe-se-való-elmélyültség... semmitől-se-való-izgatottság, senki-iránt-se-való-érdeklődés... És mintha el lennék jegyezve valakivel, de hogy kivel, mikor és miért – felfoghatatlan. Mintha megszállva lennék, méghozzá komolyan, kölcsönös segítségnyújtási és szoros barátsági szerződés alapján, de mégiscsak megszállva... és olyan... mintegy-semmi-által-se-való-zavartság, de semmilyen-keresztre-se-való-felfeszítettség is ugyanakkor... Röviden, az áldáson belül érzi magát az ember – és mégsem, egyáltalán nem ott... hanem... mintha a mostohája méhében lenne...

Taps.

DOKTOR Beteg, maga azt hiszi, hogy homályosan fejezi ki magát. Téved. Ezt a bohóckodást pedig itt kiverik magából. Remélem, hogy a cinizmus és a szájhősködés iránti hajlama ellenére tiszteli a mi orvostudományunkat, és a kórtermekben rendesen fog viselkedni.

GUREVICS *(a fehér köpenyét igazgató Natalira sandítva)*

Apám így szólott hozzám egykoron:
„Lev, hogyha felnősz, bonviván leszel!"
Nem lettem az. Megszoktam jó korán,
Hogy szót fogadjak, természetesen, csak
Annak, ki arra rászolgált. Igen,
Hisz én már kényszerzubbonyban születtem,
S ami azt illeti...

DOKTOR *(elkomorodva szakítja félbe)* Ha jól emlékszem, már nem egyszer kértem magát, hogy ne bohóckodjon. Nem a színpadon van, hanem a rendelőben... Elvégre lehet emberi nyelven is beszélni, ezek nélkül... ezek nélkül a...

NATALI *(súg neki)* ... shakespeare-i jambusok nélkül...

DOKTOR Úgy-úgy, jambusok nélkül, épp elég zűrzavar van nálunk anélkül is...

GUREVICS Jól van, többet nem teszem... ön a mi orvostudományunkról beszélt, hogy tisztelem-e? Tisztelem – ez a szó túlságosan elkoptatott, és hogy úgy mondjam... lúdtalpas...

De én, de én szeretem őt – igen,
Grimaszok és pojácaságok nélkül,
Minden felívelését és bukását,
Minden erőlködését orvosolni
A testi és a lelki nyavalyákat,
Első helyét a Mindenségben, fénylő
Értelmét, és – ebből következőleg –
Farkát, fülét, sörényét, ajkait
S a...

E tiráda alatt Borenyka-Majompofa hátulról szép lassan megközelíti a szónokot, és csak a jelre vár, hogy üstökön ragadja, és magával vonszolja.

DOKTOR Na, na, na, elég már, páciens. A bolondokházában nem okoskodnak... Meg tudja mondani pontosan, mikor hozták be ide legutóbb?

GUREVICS Természetesen. Csakhogy – ugye, látja? – én némileg másképp mérem az időt. Persze, nem Fahrenheitekben, nem éjjeliszekrényekben, nem Réaumurökben. De mégis egy ici-picit másképp... Nekem, például, nagyon fontos, mekkora időköz választja el ezt a napot az őszi napéjegyenlőségtől vagy... a nyári napfordulótól... vagy valami más aljasságtól. S a szélirány is fontos, például. Nekünk – az emberiség nagyobbik felének – fogalmunk sincs róla: ha a szél északkeleti, akkor merre fúj voltaképpen: északkeletről vagy északkeletre, ezért hát köpünk az egészre... Ám a mükénéi király, Agamemnón – ő az áldozati kés alá vitte legkedvesebb lányát, Iphigéniát –, s pusztán azért, hogy a szél északkeleti legyen, és ne más...

DOKTOR *(a beteg nyugtalansága láttán jelt ad a többieknek)* Igen... de maga kitért a kérdésem elől, magát elsodorta az északkeleti szél.

Mindenki nevet, Natalit kivéve.

Mikor hozták be ide magát legutóbb?

GUREVICS Nem emlékszem... nem emlékszem pontosan... Még a szelekre sem... Csak egy dologra emlékszem: Abdallah-asz-Szalem-asz-Szabah kuvaiti sejk azon a napon iktatta be hivatalába az új kormányt, élén a trónörökös Szabah-asz-Szalem-asz-Szabahhal... A nyári napéjegyenlőséget követő nyolcvannegyedik napon... Igen, igen, hogy egészen pontos legyek: ezen a napon olyan esemény ment végbe, amely milliók emlékezetébe vésődött: ugyanazért az üres borosüvegért, amelyért addig – az űrtartalmától függően – tizenkét vagy tizenhét kopejkát adtak, ezen a napon fizettek először húszat.

DOKTOR *(pillantásával csendre intve a prüszkölő lányokat)* Tehát, maga úgy véli, hogy Szovjet-Oroszország történetének az elmúlt öt évben ennél jelentősebb eseménye nem is volt?

GUREVICS Hát, azt hiszem, nem... Nem jut eszembe... Nem volt.

DOKTOR Lám, a memóriája is kezdi cserbenhagyni magát, és nemcsak a memóriája. A legutóbbi diagnózisa ez volt: polyneurotisszal határos heveny alkoholmérgezés. Most komolyabb a helyzet. Jó félévig itt kell feküdnie...

GUREVICS *(felpattan, s erre a többiek is felpattannak)* Jó félévig?

Borenyka begyakorlott mozdulattal nyomja vissza Gurevicset a karosszékbe.

DOKTOR Mitől van úgy meglepve, beteg? Magának gyönyörűen kifejlett szindrómája van. Titokban elárulhatom, hogy nemrégiben azoknak a kórházi kezelését is megkezdtük, akiknek – ránézésre – egyetlen idegzavarra utaló szimptómájuk sincs. Csakhogy nem szabad megfeledkeznünk ezeknek a betegeknek az öntudatlan vagy éppen nagyon is átgondolt szimulálásra való képességéről. Ezek az emberek általában életük végéig egyetlen antiszociális cselekedetet, egyetlen bűntettet sem hajtanak végre, sőt, az idegrendszerük kiegyensúlyozatlanságának leghalványabb jeleit sem fedezhetjük fel rajtuk. De éppen ezért veszélyesek és ezért kötelesek alávetni magukat a gyógyításnak. Habár a szociális adaptációra való belső hajlam hiánya okából...

GUREVICS *(lelkesedve)* Hát ez nagyszerű!

Mégiscsak szeretem
Medicinánk diadalútját és az úton
Aratott győzelmeit – szemébe köpök
Az összes elképesztett kontinensnek,
Szeretem, hogy oly pimasz, önelégült,
S fülét és farkát újra, és...

DOKTOR *(címzetes hanghordozása nagyúrivá alakul)* Ezeket a jambusokat illetőleg, úgy rémlik, már megegyeztünk, beteg. Én meglehetősen öreg róka vagyok, megígérhetem magának: minderről le fog szokni a kezelésünk első hete után. Egyúttal a szarkazmusairól is. Két hét múlva pedig már emberi nyelven normális dolgokról fog társalogni. Maga egy kicsit költő?

GUREVICS Miért, önöknél azt is gyógyítják?

DOKTOR Ugyan, miért beszél így?... És kinek a követője? Ki a mestere?

GUREVICS Természetesen, Martinov...

DOKTOR Leonyid Martinov?

GUREVICS Dehogy – Nyikolaj Martinov... És Georges d'Anthes.

NATALI *(az általános derültséget kihasználva)* Akkor Ljova, te most d'Anthes-t utánzod?

GUREVICS Nem, nem, azelőtt a saját stílusomban írtam, de az kifulladt. Még egy hónapja tízesével körmöltem a verseket naponta – és ezek közül rendszerint kilenc felejthetetlen volt, öt-hat korszakos jelentőségű, két-három pedig örökérvényű... De most már nem. Most úgy döntöttem, hogy improvizálni fogok Nyikolaj Alekszejevics Nyekraszov modorában. Óhajtanak egyet a szocialista munkaversenyről? Vagy tilos?

DOKTOR Ugyan, miért lenne tilos? A szocialista munkaverseny – hiszen az...

GUREVICS Nagyon rövid leszek. Összejön hét muzsik és azon vitázik, hány tojást lehetne kisajtolni minden egyes tyúkból. A járási emberek és a kakasok, persze, semmit se gyanítanak. Körülöttük zöld silókupacok, anyakocák, zászlók – a muzsikok meg emígy vitatkoznak:

Roman így szólt: százhetvenet,
Gyemján ekképp: száznyolcvanat,
Így szólt Luka: ötszázat,
Nem, kétezer-százhetvenet –
Mondották a Gubin-fivérek,
Ivan és Mitrodor.
Pahom apó fejét lehajtva
És szemlesütve szólt ekképp:

Százharmincegyezer-négyszáztizennégyet talán,
S mondá Prov: milliót.

Folytassam?

DOKTOR *(elhárító kézmozdulattal)* Nem, nem, inkább ne. Borisz Anatoljevics, Natalja Alekszejevna, legyenek szívesek, kísérjék a beteget a négyes kórterembe! És tüstént a fürdőbe! *(Gurevicshez)* Remélem, víziszonyig még nem fajult az állapota?

GUREVICS Nem vettem észre. Hacsak azt nem számítom, hogy a fürdővel kapcsolatban egy csomó véres asszociációm van. Ugyanaz a mükénéi király, Agamemnón, akiről már említést tettem önnek – nos, őt Pergamonból való hazatérése után a fürdőben sújtották agyon egy bárddal. A nagy forradalmi néptribunt, Marat-t pedig...

LJUSZI *(nem figyelve rá, a doktorhoz fordul)* Miért pont a négyesbe? Ott csupa haramia lakik... Ott még betegebb lesz, szuicidális gondolatai támadnak. Szerintem, inkább a hármasba. Ott van Prohorov, Jerjomin, azok majd kézbe veszik...

DOKTOR „Szuicidális gondolatok", azt mondja... *(Gurevicshez)* Még egy utolsó kérdés. Valaha, akár a lelke legmélyén, nem támadt-e olyan gondolata, hogy végeznie kell magával... vagy bárkivel a hozzátartozói közül?... Mert hát a négyes kórterem, az nem a hármas, és nekünk most résen kell lennünk...

GUREVICS Töredelmesen bevallom, én már a másvilágra küldtem valakit, akkor voltam... nem emlékszem, hány éves, nagyon fiatal, de mindez újhold előtt három nappal történt... Akkortájt számomra a világ legellenszenvesebb embere a tarfejű nagybácsikám volt, Lazar Kaganovics, a disznó viccek és a tyúkhúsleves hódolója. Lenhajú barátom, Edik, hozott nekem mérget, amiről azt mondta, hogy teljesen biztos és lassú hatású. Én az egészet beleöntöttem a bácsikám tyúkhúslevesébe, és mit gondol, mi történt? A bácsikám pontosan huszonhat év múlva szörnyű kínok közepette kiszenvedett.

DOKTOR Hmmm... Pokolba a bácsikájával. De saját magára még sohasem akart kezet emelni?

GUREVICS Az is megesett, éppen tegnapelőtt, az özönvíz idején.

DOKTOR A bibliaira gondol?

GUREVICS Szó sincs róla. Először felhőszakadások voltak Orehovo-Zujevóban. Nálunk Oroszországban az utóbbi időben egy sor furcsa, helyi katasztrófa történt: Kosztroma alatt, fényes nappal, csecsemők, buldózerek és más effélék szálltak fel az égbe. És senki sem lepődik meg ezeken a stikliken. Körülbelül ugyanez történt Orehovo-Zujevóban: hét nap, hét éjjel zuhogott az eső, szünet és könyörület nélkül, a földi szárazulat eltűnt a mennyei magasságokkal egyetemben.

DOKTOR De hogy az ördögbe került maga Orehovo-Zujevóba?!... Egy segédmunkás a moszkvai háztartási boltból?

GUREVICS

Szomorú ám gürcölni holtig!
Hát maszekoltam egy kicsit hajdanán:
Mint konformista és nonkonformista,
És mint bitorló. És mint kannibál,
Japán spion beosztásában az
Örök Fagy Kutatóintézeténél...

Röviden szólva, amikor a városra rázúdultak az elemek, nekem volt egy sajkám és hozzá tizenkét merész bennszülött evezősöm. Rajtunk kívül senki és semmi nem maradt a hullámok felett. És íme – nem emlékszem, hajózásunk hányadik napján és hány nappal a napforduló előtt – a víz apadni kezdett, és a víz alól kibukkant a városi komszomolbi-

zottság toronycsúcsa. Kikötöttünk. De ezután a következő kép tárult elénk: megtört szívek, üvöltések az összedőlt épületek alól. Elhatároztam, hogy végzek magammal, a komszomolbizottság toronycsúcsára zuhanva...

A Doktor, a fejéhez kapva, Borenyka és Natali értésére adja, hogy minél előbb vigyék a beteget a kórterembe.

Egy pillanat, barátaim! És amikor a torkom már a bizottsági csúcs felett volt, a bizottsági csúcs pedig – a torkom alatt, akkor az egyik evezős barátom, hogy felvidítson, és elterelje figyelmemet a lelki sötétségről, feltett nekem egy találós kérdést: „Két malac nyolc versztát fut be egy óra alatt. Hány malac fut be egy óra alatt egy versztát?" És ekkor megértettem, hogy kezdek megőrülni. S íme – itt vagyok önöknél. *(Felemelkedik a karosszékből.)*

Borenyka hangsúlyozott előzékenységgel segíti fel.

És attól a naptól fogva zűrzavar van a fejemben... Nacht und Nebel... minden összekeveredik, borjak, malacok, Mamajev kurgán, Malahov kurgán...

NATALI Nem szédülsz, Lev? Lassan, óvatosan menj!

Natali a jobb kezénél, Borenyka a bal kezénél fogva vezeti.

Mindjárt rendben lesz minden, ágyba fektetünk...

GUREVICS *(engedelmesen megy velük)* De valahogy minden forog, kavarog, malacok, kurgánok... Henry Ford és Ernest Rutherford... Rembrandt és Willy Brandt...

DOKTOR *(utánuk szól)* A hármas kórterembe. Glukózt, pirocetamot.

GUREVICS *(kísérőivel távolodik, és hangja egyre elhalóbb)* Upton Sinclair és Sinclair Lewis, Sinclair Lewis és Lewis Carroll, Vera Majeckaja és Maja Pliszeckaja... Jacques Offenbach és Ludwig Feuerbach... *(már alig hallhatóan)*... Viktor Bokov és Vlagyimir Nabokov... Enrico Caruso és Robinson Crusoe.

Függöny

MÁSODIK FELVONÁS

A felvonást – a függöny felhúzása előtt – öt percig tartó, nehezen elviselhető, fülsértő zene vezeti be. Amint felmegy a függöny, a nézők elé tárul a rácsos ablakú hármas kórterem és a szomszédos, kettes kórterembe vezető boltíves átjáró. Hogy a betegek ne járkáljanak át egymás kórtermébe, az átjárót egy összecsukható ággyal torlaszolták el, azon fekszik Vitya, elképesztő méretű pocakjával, melyet ő, a szája szélét nyalogatva, szüntelenül simogat, ijesztő és félszeg mosollyal. Szigorúan párhuzamosan, nyakát alulról-balról fölfelé-jobbra nyújtogatva, nyargalászik a kórteremben a ragyogó arcú Sztaszik. Időnként szaval valamit, máskor váratlan pózba dermed – karját, például, pionírtisztelgésre lendítve –, s olyankor a szavalata félbeszakad. De senki sem tudhatja, mennyi időre. A még egészen ifjú Szerjozsa Klejnmihel szinte mozdulatlanul ül vaságyán, le-lecsúszva róla, és állandóan

a szívét fogja. Arca összekarmolva, feje ótvaros, száját furcsán görbíti. A szomszédos ágyon Kolja és a jámbor Vova apó ül, egymás kezét fogva, s egyelőre hallgatnak. Kolja folyton a nyálát csorgatja, Vova törölgeti. Most még, fejét lepedővel letakarva, fekszik és a „tárgyalását" várja a kórterem komszomoltitkára, Paska Jerjomin. A jobb oldali ágyon látható Hohulja, a szemhéját zárva tartó szexuálmisztikus és satanista. De a legfontosabb személyiség, természetesen, a központban van: a hármas kórterem fáradhatatlan szobaparancsnoka és uralkodója, a pattanásos Prohorov, aki fegyverhordozójával, Aljohával (csúfnevén Ellenzéki) bírósági tárgyalást tart (pontosabban, már a vége felé jár) Mihalics „ellentengernagy" ügyében.

PROHOROV Mihalics, ha te csak közönséges kígyó volnál, az volna a kisebbik baj; kígyó, hát kígyó. De te fekete mamba vagy, van egy ilyen dél-afrikai kígyófajta – fekete mamba! – amelyiknek a marásától harminc másodperccel a marás előtt elpusztul az ember! Középre, te gané!

A kövér fegyverhordozó egy törülközővel hátraköti az „ellentengernagy" kezét, aki, térdre kényszerítve, már semmi könyörületre nem számít.

Hogy tudtál, te buzi, ilyen hallatlan rendfokozatot elérni: a GPU ellentengernagyi rangját? Lehet, hogy mégiscsak a GPU fedélzetmestere vagy, nem pedig ellentengernagy?

ALJOHA Fedélzetmester, fedélzetmester, a pofáján látom, hogy az.

PROHOROV Nos hát, fedélzetmester, mi itt Aljohával összeszámoltuk a bűneidet. Már egy is elég volna... Ugye, te ültél a múlt héten egy dél-koreai bombázó kormánya mögött? Előttünk az eredmény – Herszonesz és Coventry romokban hever. Épp csak az akció kifinomultsága lep meg: az összes napalmja csupán az öregeket, nőket és gyerekeket érte! A többiek viszont, az összes többi – mintha ez a lakáj át se repült volna felettük! Így hát, fedélzetmester: téged vádolnak, az égbe kiáltva, mindezen vének ősz hajfürtjei, mindezen árvák könnyei, mindenféle zsigerek és belsőrészek átka hull reád. Aljoha!

ALJOHA Igen, itt vagyok.

PROHOROV Mondd hát el az egész orosz nép színe előtt, mikor is kaptuk el ezt a gyilkost a preobrazsenszkojei piacon, miközben a mi Kurili-szigeteinket árulta?

ALJOHA Tegnapelőtt.

MIHALICS *(artikulálatlan hangon)* Szemenszedett hazugság, tegnapelőtt itt voltam, ki se mentem a kórteremből, mindenki tanúm rá, és Ljuszja nővér köleskásával etetett...

PROHOROV Ez nem jelent semmit. Egy nappal azelőtt is végezhettél elektronikus felderítést, te szarházi, a Jeges-tenger medencéjében. Az előzetes nyomozás adatai minden kétséget kizárnak. Ítéld meg magad, kurafi, fogd fel, hogy te nem admirális vagy, hanem az előzetes nyomozás anyagainak egy lapja – tudnál nekem hazudni?

MIHALICS So...sohasem.

PROHOROV Akkor tehát a szakértők klubjában vagyunk: mi? hol? mikor? miért? Mennyit kóstálnak manapság a Kurili-szigetek? Iturup – egy üveg vodka, részletre? Kunasir – szinte ingyen...

Mihalics hiába próbál valamit a védelmére makogni.

Sőt, mi több, ez a fedélzetmester el akarta adni a CIA-nek a Szovjetunió ivóvízlelőhelyeinek térképét. S egyúttal a mi kékszemű húgocskánkat, Belorussziát fel akarta darabolni és kiadni haszonbérbe Misa Szokolovnak, Kamerun diktátorának...

SZTASZIK *(mellettük átrobogva, mint mindig)* Igen. Az ilyen cselekedetekért nem

simogatják meg az ember fejét. Azt javaslom, húzzuk le a nadrágját, és lőjünk rá mozsárágyúból.

PROHOROV Stop. Még nem fejeztem be. Ennek a disznó fedélzetmesternek volt még egy terve: mivel már nem volt mit áruba bocsátania – egy hét alatt sikerült elinnia az eszét, a becsületét és még a lelkiismeretét is –, azt tervezte, hogy eladja az óceánon túlra a két utolsó nemzeti kincsünket: a balettet és a metrót. Már mindent előkészített az alkuhoz, csakhogy ez a kétkulacsos egy kissé eltájolta magát a manhattani klienseit illetően. Amikor az egyikkel lement a metróba, hogy megállapodjanak az árban, az az ostoba jenki azt hitte, hogy a balettet látja. Amikor pedig elvitte őt a balettre...

Általános elítélő moraj.

Paska! Komszomoltitkár! Dobd le magadról a lepedőt, ne félj, ma nem fölötted ítélkeznek! Fejtsd ki a véleményedet, elvtárs!

PASKA Mi sem egyszerűbb: miért köteles a mi államunk ezt a kígyót ingyen gyógyítani? Szerintem, adjuk oda Vityenkának felfalás végett!

Élénk helyeslés. Mindenki Vitya felé fordul. Vitya azonban, továbbra is mosolyogva és a pocakját simogatva, tagadóan rázza meg rózsaszínű fejét.

PROHOROV Imádkozz, Mihalics! Mondd el utolsó imádat, admirális!

MIHALICS *(amennyire csak tudja, lehorgasztja a fejét, és szapora dörmögésbe kezd)* Moszkva-anyánkért a halál is játék, Moszkva már most fővárosok közt a legfőbb város, ki a Kremlet felkereste, bölcsebben ment haza este, a lenini tudománytul kar- és lábizom kitágul, szovjetek dicső hazája az egész föld iskolája, Moszkva a Hon ékessége, ellenségnek rettegése...

PROHOROV Úgy, úgy, úgy...

MIHALICS *(remegve folytatja)* Aki Moszkvát sose járta, az a szépséget se látta, kövesd az élmunkásokat, az életednek célt ez ad, hősi tettre vár mióta minden szovjet patrióta, eszmei felvértezettség, ettől hátrál az ellenség...

PROHOROV Elég, fedélzetmester! Micsoda imamalom! Szerintem, fel kéne oldani valami vegyszerben, hogy estére csupa protoplazma legyen belőle... Csak hát minek a mi osztályunkra még több protoplazma, már így is alig kapunk levegőt. Inkább állítsuk bíróság elé! Kolja, törölje le a nyálát! Mit gondol, Kolja, sok protoplazma van az osztályunkon?

KOLJA Nagyon sok. Én már nem is bírok...

PROHOROV Világos. Bíróság elé. Persze, most szánalmas ez a pártellenes vezető, ez az államellenes férfi, népellenes hős, három ellenforradalom veteránja, most gyámoltalan és tehetetlen, érthető, az FBI átutalásai nem sokáig tartanak. De minden dörmögése és imádkozása nem más, mint a mi ősi ellenségeink szokásos affektálása. Mint a mi szokásos ellenségeink ősi affektálása. Mint a mi affektálóink ősi ellenségeskedése. *(Ihletetten járkál fel-alá.)* De most zord időket élünk, és az olyan típusú szavakat, mint „megbocsátás", okosabb volna ritkábban használni. A halállal csak háborús időkben lehet tréfálni, békében a halál nem tréfadolog. Bíróság elé! Mihalics fedélzetmester, Bugyonnij-sapkás megrögzött mániákus és a Pentagon láncos kutyája a nép nevében életfogytig tartó akasztásra ítéltetik. És feltételes elzárásra Oroszország valamennyi börtönébe egyidejűleg! De egyelőre – leltárhiány miatt – jó szorosan kössétek oda az ágyához. Hadd gondolja át, mit mond az utolsó szó jogán.

Aljoha és Paska az ágyra döntik Mihalicsot, és lepedőkkel, törülközőkkel úgy összekötik, hogy egyetlen tagját sem tudja mozdítani.

LJUSZI *(a hóhérok nyögdécselését és az áldozat fülsiketítő bőségét meghallva, beront a kórterembe)* Mi folyik itt, fiúk? Miért nem hagyjátok békében? Nap mint nap tárgyalás és leszámolás van nálatok. Hol van itt üres ágy? *(Kinyitja a szekrényt, kivesz egy garnitúra tiszta ágyneműt, és fürgén a csupasz matracra hajítja.)* Mindjárt jön a vizit.

ALJOHA *(csendesen átkarolja az apró Ljuszi vállát, és pocakját és furunkulus-szemeit kidüllesztve, sóvár tánclépéseket tesz körülötte, majd leghatásosabb dalába fog, megbökve előbb a pocakját és megrázva a fejét)*

Megőrzöm, mint a lelkem álmát,
Soká e víg kórházi lármát,
És még tovább idézi álmom
Szilaj csípőd a tiszta ágyon.

PROHOROV ALJOHA Aljoha! Refrén!

Aljoha veri a gitárját,
Mindenáron vörös hajú lesz a párom!
Al-ljoh-ha veri a gitárját,
Mindenáron vörös hajú lesz a párom!
Bum! Bum! Bum! *(A hasán dobol.)*
Mindenáron,
Mindenáron,
Vörös hajú lesz a párom!
Bum! Bum! Bum!
Minden kapcsocskát kikapcsolt,
Minden gombocskát kigombolt,
Jaj, hogy elalélt a drága,
Orrából kiszállt a pára.
A kormányos meg okádva
A deszkákat rágja, ó!
Hohohó!

PROHOROV ALJOHA Refrén! Aljoha!

Al-ljoh-ha veri a gitárját,
De néki semmi sose sikerül!
Bum, bum, bum, bum!
Hát csak hadd verje, verje a gitárját!
Minden... *(vicsorítva)* Minden...
Mindenáron,
Mindenáron...

Ljuszi, prüszkölve a nevetéstől, az ajtóhoz siklik. És a kórterembe lépő Gurevicsbe ütközik, akin ugyanolyan sárga köntös van, mint a többieken, a haja nedves. Arcán nem látszanak a verés nyomai, de nagyon is látszik rajta, hogy megverték, és mindannyiuk számára világos: Borenyka, felvételi szoba...

LJUSZI Jaj, itt az új beteg. Balról az első a maga ágya... ágyazzon meg, segíthetek, ha nem megy...

GUREVICS *(dühösen)* Majd én! Én magam! Takarodj, leányzó!

Ljuszi eltűnik. Az éneklés egy időre megszakad. Gurevics összegyűri az ágyneműt, és az ágy sarkába hajítja, majd jobbra néz: a rózsás arcú Vitya mohón méregeti őt, egyre szerelmesebben simogatva a hasát és nyalogatva a szája szélét, időnként a párnába fúrja arcát, hogy elfojtsa nevetését, amelynek okát csak ő ismeri. Gurevics félpercig nézegeti őt, teljesen elerőtlenedve. Majd baloldali szomszédjára pillant: a mindenfelől összekötözött Mihalics még sutyorog valamit, megátalkodott és szenvedő arckifejezéssel. Sztaszik hajol föléje.

SZTASZIK Most az egész világon a szocializmus valamennyi sírásója gyón és áldozik. Te, apókám, nem akarsz?

PROHOROV *(Sztaszikhoz)* Csitt, aranyom! Hadd beszéljek az új fiúval.

SZTASZIK Nem, nem, most egy perc meditációra van szüksége. Maga nem ismeri eléggé Keletet. Víz alá merülsz... nos... vagy téged merítenek bele, ám azt érzed: az öröklétbe süllyedtek azok az idők, amikor nem léteztél – megmosdatnak téged, következésképpen: vagy... Amikor a kínai császár ágyasa az összefonódó orchideák medencéjében fürdőzik – így is hívják: az Összefonódó Orchideák Medencéje –, akkor a vízbe tizenkét eszenciát és tizenhét aromát öntenek...

KOLJA *(hátulról odalépve)* ...Ám aki ezután sárga lepelbe burkolózik, nem ismerve az igazságot és az önmegtartóztatást, az nem méltó a sárga lepelre. Meg tudod nekem magyarázni ezt a dharmát?

PROHOROV Eridj a francba a dharmáiddal! Ezt az embert éppen most verték össze a fürdőben. Hogy jönnek ide a dharmáid? Folytasd, Sztasz!...

SZTASZIK S ímé, átmegyek az orchideás fürdőből, áthaladva a dharmák valamennyi termén *(pillantás a koszos Kolja felé)*, átmegyek a medencéből az Illatok Termébe, az Illatok Terméből pedig az Énekek Termébe. Azok, akikkel útközben találkozom, azt mondják nékem: „Áldott lélek, ne menj a mangóligetbe!" Én azonban megyek tovább, három leány szólít meg, az egyik olyan holdas-holdvilágos, a másik teljesen pasztorális, pitypangkoszorút visel, természetesen. A harmadikra rá se nézek, és az Énekek terméből átmegyek a mangóligetbe.

PROHOROV Jól van már, Sztasz, hagyd a fenébe azt az átkozott mangóligetedet, hadd beszéljek a zsidóval. *(Gurevicshez)* Mi szél hozott ide, és hogy hívnak?

GUREVICS Gurevicsnek.

PROHOROV Gondoltam, hogy Gurevicsnek... És véletlenül nem emiatt?... *(Megpöccinti a torkát.)*

GUREVICS Hát... ami azt illeti.

PROHOROV Mindjárt gondoltam. A zsidók néha nagyon szeretnek inni... különösen az arab népek háta mögött. De nem erről van szó. Alig jelenik meg egy zsidó valahol, a nyugalomnak lőttek, kezdődik a pusztítás műfaja. Megboldogult nagyapám mesélte: az erdejükben rengeteg szarvas – vagy hogy is hívják? őz – volt, de tömérdek. És a tó telis-teli fehér hattyúkkal, a partján meg ro-do-dend-ron virágzott. S egyszercsak megérkezett a faluba egy orvos, név szerint Gusztáv... Hát azt már nem tudom, mennyire volt Gusztáv, de hogy zsidó volt, az holtbiztos. És mi sült ki ebből? – nem én mesélem, hanem a nagyapám. Ennek a Gusztávnak a feltűnéséig annyi nyúl volt a környéken, hogy szó szerint beléjük botlott az ember, rajtuk csúszkált és botladozott... Most először eltűntek a nyulak, azután az őzek – nem, nem ő lődözte le őket, maguktól pusztultak el. *(Aljohának.)* Hívd ide Vova apót!

Vova odamegy. Előbb Vityára, majd Mihalicsra sandít, és remegve várja, hogyan tolnak ki vele.

Vova, te falusi ember vagy. El tudod képzelni, hogy ott növekedsz a tó partján... rododendronnak hívnak. A túlsó parton meg egy zsidó ül, és rád néz?...

VOVA Nem, nem tudom elképzelni... hogy ott növök...

PROHOROV Hát akkor pokolba azzal a rododendronnal! Azt képzeld el, hogy fehér hattyú vagy, és a tóparton gubbasztasz, veled szemközt meg egy zsidó ül, és rád mereszti a...

VOVA Nem. Fehér hattyúnak sem, ezt nagyon nehéz elképzelnem. Én csak... én csak azt tudom elképzelni, hogy egy csapat fehér hattyú vagyok...

PROHOROV Nagyszerű, Vova, egy csapat fehér hattyú vagy a tóparton, és szemközt...

VOVA Hát én, persze, szerteröppennek... ki merre lát... szörnyű...

PROHOROV Aljoha, vidd innen Vovocskát! Látod, Gurevics?

GUREVICS *(erőltetett mosollyal)* Jó, jó. *(Nyugtalanul sandít Vityára, majd azt figyeli, hogyan próbál az ágyszomszédja, Mihalics, megszabadulni a béklyóitól.)* Ezt meg miért kötöztétek meg?

PROHOROV Delirium tremens. Gondolatban és előre kitervelten hazaárulást követett el. Röviden, nem iszik, nem dohányzik. Mindennek nem volna jelentősége, ám egyszer a klozetben álldogáltunk, és az alkohol magas kalóriatartalmáról csevegtünk, s akkor ez a csirkefogó azt pöntyögte, hogy az általunk fogyasztott élelmiszerek között az alkohol, magas kalóriatartalma ellenére, egészen primitív szerkezetű és nagyon szegényes a strukturális információtartalma. Már akkor meglakolt a pimasz tudálékoskodásáért: kinyitottam a szellőzőablakot, átgyömöszöltem, és a lábánál fogva kilógattam rajta – mégiscsak a negyedik emeleten vagyunk –, és addig tartottam ott, amíg meg nem tagadta eretnek nézeteit. Ma Isten és a nép akaratából akasztásra ítéltük... Én nem nagyon hiszek abban, hogy kezdetben volt az Ige, de a végén lennie kell egy akármilyen ócska igének is, úgyhogy ez a gazember csak feküdjön és gondolkozzék.

GUREVICS És mondd csak, Prohorov, téged csak ebben a kórteremben ruháztak fel... izé... teljhatalommal, vagy a...?

PROHOROV Természetesen, nem. A Vityán túli területeken végig.

Mindketten odanéznek, Gurevics elfordul.

Ez mind az én mandátumom alá tartozik, de szerencséd van: a holnapi tárgyalás kórtermen kívül lesz, méghozzá bűnügyi. Pasa! Húzd le magadról a lepedőt! Ez Pasa Jerjomin, komszomoltitkár, amúgy nincs benne semmi különös, épp olyan lókötő, mint a többiek, de az ügy komoly – végtagcsonkítás a Klejnmihel családban.

SZERJOZSA *(a neve hallatán fölkel, és odamegy Prohorovhoz)* Jegyezze: az anyukámnak csak egy lába maradt a helyén... az összes többi ki lett csavarva, és a karjai úgyszintén, mind együtt hevertek a tálalószekrényen.

GUREVICS És nem is kiabált? Hiszen ez lehetetlen!

SZERJOZSA Hiába is kiabált volna, ha közben a keresztanyám elment perecért.

GUREVICS Hmmm... Valóban... ha perecért ment, mi értelme lett volna kiabálni?

SZTASZIK *(mint mindig, mellettük elrohanva)* Valamennyiünk keresztanyja perecért ment: kikiabálhatod a torkodat, nem hallják meg.

SZERJOZSA Ugyan... Hogy jönnek ide a perecek?... Hogyhogy nem értitek? Hiszen először a fejét tépte le, a többit csak azután.

PROHOROV Erről majd holnap beszélünk. Holnapig mássz el innen, Szerjozsa. Idehallgass, Gurevics: amint látod, időnként vannak kisebb nézeteltéréseink. De amúgy tűrhetően élünk. Két-három hétig szurkálgatnak, aztán tablettákat kapsz, utána meg feléken billentenek, és mehetsz a pokolba. Még színes tévénk is van, meg kanárink

kanárinéval. Csak ma ilyen hallgatagok, mivel holnap lesz Május Elseje. Különben dalolnak. Még Vitya is úgy döntött, hogy nem nyúl hozzájuk, nem kóstolja meg őket, s lehet-e ennél magasabb elismerés egy énekes számára, he, Gurevics? Viszont a dámajátékból és a dominóból semmi se maradt – Vitya mindet megzabálta, egyiket a másik után. Csoda, hogy a dupla hatos megmaradt. Hohulja a párnája alá dugta, és saját maga ellen játszott vele, és mindig győzött. De úgy három nap múlva – megtörtént, ami még nem volt: a dupla hatos is eltűnt a párna alól. Hohulja azt se tudja, hová legyen a zokogástól. Vitya meg mosolyog. Mindez azzal végződött, hogy Hohulján újabb depressziós roham vett erőt, és szexuálmisztikus lett belőle. Vitya meg eközben hozzáfogott a sakkfigurákhoz.

Gurevics látja: a kórterem közepén álló éjjeliszekrényen ott van a kinyitott sakktábla, és rajta egyetlen fehér királynő árválkodik.

SZTASZIK *(felugorva)* De hát mindent bezabált! Miért csak pont a fehér királynőt kíméli még mindig? Elvégre olyan arcátlan volt, hogy a time-outot is megette, a vezéráldozatot is meg a szicíliai védelmet is...

PROHOROV Hát látod, Vitya! *(Odaül Vitya ágyára.)* Vitya, te minden asztali játékot felfaltál. Mondd meg nekem, ugye, csak erkölcsi megfontolásból faltad fel őket, nem? Túlságosan hazárdnak tartottad őket. Itt van mellettem egy orvos a Központból. *(Gurevicsre mutat.)* Ó, ez egy olyan orvos! *(A levegőbe bök.)* Arra kíváncsi, miért eszel ilyen sokat? Nem elég neked a fejadag?

VITYA *(nem bírja elviselni a szobaparancsnok tekintetét, abbahagyja a pocakja simogatását, ingujjával szégyenlősen eltakarja az arcát)* Finom...

PROHOROV Hát a fehér királynőt miért kímélted meg, mi?

VITYA Sajnálom. Olyan magányos.

PROHOROV Megértelek. És mondd csak, Vityenka, te álmodni is csak a zabálásról szoktál?

VITYA Nem... nem... a királylányról.

PROHOROV Milyen királylányról? Halottról?

VITYA Dehogy, élő királylányról. És olyan szörnyen takaros, kék szalag van a hajában. Mint Hamupipőkének. És a királyfi egyre csak járkál körülötte. És folyton fejbe vágja az üvegcipővel.

PROHOROV Te pedig megennéd azt az üvegcipőt? Csam-csam?

SZTASZIK Nem Vityának kéne hívni. Hanem Nyinának. Nyina Csamcsamadzénak...

VITYA A cipőt szívesen megenném. Csak azért, hogy ne üsse vele.

GUREVICS De mi van akkor, ha a királylány halott? Azaz, ha a királyfi agyonverte. Te megennéd a halott királylányt?

VITYA *(mosolyogva)* Igen.

GUREVICS És ha a hét dalia őrizné, akkor mi lenne?

VITYA A hét daliát is megenném.

GUREVICS Na, és ha harminchárom dalia lenne?

VITYA Azokat is... Persze, csak akkor, ha a nővérkék nem siettetnének...

GUREVICS Figyelj csak ide! Hát a negyven rablót Ali Babával együtt?

VITYA *(ugyanazzal a felhőtlen, ijesztő mosollyal)* Igen... *(Álmodozik.)*

GUREVICS *(makacsul)* És a negyvenezer testvért egyenesen Williamtől?! Netán őket is?!

PROHOROV *(közbeszól)* Elég volt. Holnap megkapod tőlünk Paskát, a komszomoltitkárt. Mi a különbség? Az Admirálist visszautasítottad – megértelek, az admirá-

sok rágósak. Szerjozsa! Klejnmihel! Gyere ide! Mondd csak! Láttad te a bűnös arcán a megbánásnak akár leghalványabb jelét is?

SZERJOZSA Nem, nem láttam. És az én megboldogult anyukám azon a napon rám kacsintott: figyelj, aszongya, erre a Paskára – szégyelli-e magát egy csöppet, hogy ezt a rosszaságot művelte velem? Nem, nem szégyellte magát, azután egész este vodkával részegeskedett, és a fegyelem ellen huligánkodott. És megtiltotta nekem, hogy ablakot nyissak, hogy ne érezzem az anyukám szagát.

SZTASZIK *(mellettük elrohanva, mint mindig)* Mégiscsak nagyszerű a széthullás korában élni. Csak egy nagy baj van. Nem kéne az embert megfosztani a nyirokmirigyeitől. Az még hagyján, hogy elvették tőle a perecet és a sós uborkát. Az is, hogy megfosztották a sárgadinnyétől; potomság, dinnye nélkül lehet élni. És népszavazásra sincs semmi szükségünk. De legalább a nyirokmirigyeinket hagyják meg nekünk!

Miközben Sztaszik szónokol, a hármas kórterem mindkét ajtaja kitárul, és a küszöbön megjelenik Borenyka és Tamarocska. Mindketten a betegeket nézik, szinte beléjük fúrva a tekintetüket. Mindketten tudják, hogy puszta megjelenésükkel valamennyi kórteremben dermedtséget és szomorúságot keltenek.

PROHOROV Felkelni! Mindenki föl! Vizit!

Mindenki feltápászkodik, Hohulját, Vova apót és Gurevicset kivéve.

BORENYKA *(fehér köpenye alól jókarban tartott, csokoládébarna öltöny látszik ki, szűk inggel, nyakán széles nyakkendő. Ebben az öltözetben ritkán mutatkozik itt: most is csak azért, mert ő az ügyeletes ápoló a május elsejére virradó éjszakán. Tréfás mozdulattal lép Sztaszikhoz, aki tisztelgő pózba dermedt)* Szóval neked, te mocsok, itt a bolondokházában valamilyen mirigyek hiányoznak?

TAMAROCSKA Ne félj, barátocskám, mindjárt minden mirigyed a helyére kerül.

Borenyka játékosan, villámgyors mozdulattal leüti Sztaszikot, aki görcsökben fetrengve zuhan a padlóra. Tamara Vovára bök a mutatóujjával.

Hát ez a töpörtyű miért nem áll fel, nem hallotta a parancsot?

BORENYKA Ezt tőle magától kérdezzük meg... Vovocska, van valami panaszod?

VOVA Nincs... Az egészségemre semmi panasz... Csak nagyon szeretnék hazamenni... Otthon most virágzik a tüdőfű... Április végén mifelénk alig lépsz le a küszöbről, egész rétnyi tüdőfüvet látsz magad előtt, végestelen-végig, és már a méhecskék zümmögnek fölötte.

BORENYKA *(a nyakkendőjét igazgatva)* Én városi ember vagyok, soha életemben nem láttam a te tüdőfüvedet. Milyen színű az, Vovocska?

VOVA Hogy is mondjam? Kék, azúrszínű. Mint az áprilisvégi égbolt alkonyat után...

Borenyka, Tamarocska kacagásától kísérve, Vova orrába akasztja a körmét, és néhányszor megcsavarja. Vova orra az áprilisi tüdőfű színét ölti fel. Vova sír.

BORENYKA *(folytatja a vizitet)* Na, hogy vagyunk, Hohulja? Öt perc múlva idejön hozzád Igor Lvovics egy vidám szerszámmal, egy csöppet szét kell majd terpesztened a lábad... Hát neked mi kéne, Kolenyka?

KOLJA Panaszom van. Már második éve vagyok ebben a kórteremben. Mert azt

mondták nekem, hogy észt vagyok, és hogy fáj a fejem. De hát én már régóta nem vagyok észt, és a fejem se fáj, és mégis még mindig itt tartanak.

Tamarocska figyelmét egy másik látványosság kelti fel, jobboldalt: Szerjozsa, az ablak felé fordulva, halkan imádkozik.

TAMAROCSKA Á! Te már megint a magadét fújod, te ütődött! *(Kék orcáit felfújva indul feléje.)* Hányszor tanítsalak? Először a jobb vállhoz, azután a bal vállhoz! Idesüss! *(Galléron ragadja, az arcába köp, és először ököllel homlokon üti, majd lendületből előbb a jobb, majd a bal vállára sújt le, végül a bordái alá.)* Te lapát szar, még egyszer lássam meg, hogy keresztet vetsz, belefojtalak a moslékos vödörbe.

BORENYKA Hagyd abba, Tomocska, ne piszkold be a kezedet! Gyere inkább ide! *(Kolját ellökve, Mihalics, Vitya és Gurevics felé indul.)*

Nyomában a kíséret: Prohorov, Aljoha és Tamarocska.

PROHOROV Az ellentengernagy elvtárs, mint látja, nem tud ön előtt felsorakozni. Megbüntettük garázdaság és zülött ügynöki tevékenység miatt. Pontosabban ügynöki züllöttség és garázdaság miatt.

BORENYKA Világos, világos... *(Szeme sarkából végigmérve Gurevicset, aki elgondolkozva rágja a körmét, odamegy Vityához.)*

Vitya rózsás mosollyal nyugszik a kempingágyon, szétterülve, mint egy grand passiance.

TAMAROCSKA Szervusz, Vityenka, szervusz, aranyom! *(Széles tenyerével lendületből Vitya hasára üt.)*

Vityának lehervad a mosolya.

Hogy van az emésztésünk, Vityuncsik?

VITYA Fáj...

BORENYKA *(Tamarocskával együtt hahotázva)* Hát a többi tisztelt páciesünknek talán nem fáj? Valami rejtélyes okból kórusban kéredzkednek haza – és mi okból, Vityusa? Nagyon egyszerű: fájdalmat okoztál nekik, megfosztottad őket az intellektuális szórakozásoktól. Odanézz, milyen szenvedő pofával gubbasztanak. Így hát beszéljük meg a dolgot még ma...

TAMAROCSKA ... még ma, amikor kakálni mész, utána az összes asztali játék kerüljön vissza a helyére! Különben fel kell boncolnunk téged. És te magad is tudod, galambocskám, hogy élő embereket nem szokás boncolni, csak hullákat...

Prohorov eközben aggódva figyeli Aljohát. De erről majd később.

BORENYKA *(csokoládébarna nadrágos lábát szétterpesztve és karját keresztbe téve, tornyosul az ülő Gurevics fölé)* Felállni!

TAMAROCSKA Ennek a kis zsidónak miért nincs még mindig bevetve az ágya?...

BORENYKA *(ugyanolyan halkan)* Felállni!

Gurevics tovább meditál. Általános csend.

(Egyik ujjával felemelve Gurevics állát.) Felállni!!!

Gurevics lassan feltápászkodik, és mindenkit meglepve, nagyot rikkant, és öklével állkapcson vágja Borenykát. Néhány másodpercre csend támad, ha Tamarocska visítását nem számítjuk. Borenyka változatlan nyugalommal ragadja meg Gurevicset, a levegőbe emeli, és teljes erőből a padlóhoz vágja. Úgy céloz, hogy áldozata a vaságy szélébe verje az oldalát. Majd két-három elegáns rúgás a vesetájékra.

(Tamarocskához.) Készíts elő szulfazint a betegnek, én magam fogom beadni.

PROHOROV Mit művelsz, Borisz? Újonc ez. Az igazságkeresés lázálma, hamisan értelmezett becsületérzéssel és egyéb atavizmusokkal társulva.

BORENYKA Fogd be a pofád! Tetű.

A fehérköpenyesek távoznak.

PROHOROV Aljoha!

ALJOHA Igen, itt vagyok!

PROHOROV Elsősegélyt a rajtaütés áldozatainak!... Sztaszik, kelj fel, nem kell félni, elvonultak. Semmi különös nem történt, a java még hátravan. Először Gurevicshez...

Prohorov és Aljoha, Kolja gyenge segítségével, feltaszigálják az ágyra az alig lélegző Gurevicset, pokrócokkal betakarják, babusgatják.

Minden jó tulajdonság megvan ezekben a zsidókban. Csak egy a baj: nem tudnak élni. Hiszen a végén teljesen agyongyötrik, ez holtbiztos. *(Suttogva.)* Gu-re-vics...

GUREVICS *(nyögve, nehezen beszél)* Semmi baj... nem gyötörnek agyon... én magam is... szerzek nekik... egy kis meglepetést...

PROHOROV *(fellelkesülve attól, hogy Gurevics él és mozog)* Május elseji ajándék, remek. Csakhogy előbb te kapsz tőlük, úgy öt perc múlva... Felvidítsalak, Gurevics, amíg erre a kis kínzásra várunk? Bosszút áll majd érted az én hűséges kebelbarátom, Aljoha. Tudod, hogy lett belőle ellenzéki? Mindjárt elmesélem. Közismert, hogy minden oroszországi településnek megvan a maga bolondja... Milyen orosz falu is lenne, amelyiknek még bolondja sincsen? Az ilyen falura úgy néznének, mint holmi Britanniára, amelynek még ma sincs semmilyen alkotmánya. Így hát Aljohának Pavlov-Poszadban jutott ki ez a sanyarú sors. Az állomás előtti téren söprögetett, segített ezt-azt cipelni... de lángoló szenvedély élt benne, és ez mind a mai napig megmaradt... Aljoha ugyanis a fiziognómia szellemóriása: elég ránéznie egy pofára, és rögtön tudja, kiféle-miféle, kinek a szolgálatában áll az a korcs. Csalhatatlan hatást váltott ki belőle, tudod mi? – a jólvasaltság és a nyakkendő. És mit tett ilyenkor? Semmi mást, mint hogy észrevétlenül megközelítette áldozatát, és ujjai közé szorítva az orrcimpáit messziről megcélozta, és – ami csak belefér, már a nyakkendőn fityeg. Az egész város ellenzékinek hívta, mindenkit elképesztett, hogy büntetlenül garázdálkodhat, valamint a fennálló rend és viszonyok elleni harc újszerűsége... Két hónappal ezelőtt hurcolták be ide.

GUREVICS Csodálatos... Mennyit lestem én a népet... mit is akarhat... Éppen ilyenekre van most szüksége... Az összes többi nélkül... ellehet...

PROHOROV Hát még a pontosság! A pontosság, Gurevics! A nagy Leonardo, a hírek szerint, nem volt hülye a ballisztikát illetően. De hogy jön ő Aljohához? Al-joh-ha!

ALJOHA Egyfolytában itt vagyok.

PROHOROV Nagyszerű. De nem gondolod, Aljoha, hogy a te harcmodorod a világi

gonoszság ellen... hát, nem éppen étvágygerjesztő? Értjük mi mind, kesztyűs kézzel nem lehet komoly dolgokba fogni. De miből gondolod, hogy ha az a kesztyű nem vérben ázik, akkor okvetlenül szarban, takonyban és okádékban kell áznia? Ritkábban olvasd a baloldali szerzőket, mindenféle digókat...

ALJOHA Isten ments, én csak Vasziljevszkij marsallt olvasom, de azt mondják, a marsall tévedett abban, hogy keletről nyugatra kell menni, inkább nyugatról keletre kellett volna...

PROHOROV *(még egy kicsit megpróbálja felvidítani Gurevicset a kínzás előtt)* A mai ellenzékiség, Aljoha személyében, figyelmen kívül hagyja, hogy először a gyökereket kell kitépni, s azután a gyökerekkel együtt az összes többit, mindenekelőtt meg kell változtatni az utcáinkat és tereinket: náluk – a Szerelmes sóhajok hídja, Szent Genoveva utcája, a Homályos Sóvárgás körútja és más effélék vannak. Nálunk meg? Soroljátok csak fel a környéketek utcaneveit – elfog a csüggedés. Kezdetnek így kéne mindent átkeresztelni: Sztolicsnaja – a városközpontban, magától értetődik. Párhuzamosan – Jubilejnaja, mellszobrokkal és nyárfákkal. Mindezt átszeli és elhomályosítja a Különleges Moszkovszkaja. Ennek szépségétől megijedve ágaznának el belőle a szélrózsa minden irányába a többiek: a Borsos, a Gyömbéres, a Doni Sztyeppei, az Óorosz, az Ürmös. Ezeket, persze, mellékutcák kötnék össze: a Desszertesek, a Szárazok, a Félszárazok, az Édesek, Félédesek. És milyen hidak ívelnének át a folyókon: mondjuk a Fehér Erős, a Fűszeres Rosé. A hídfők mellett pedig szállodák: „Benedictine", „Chartreuse" magasodnának a rakpartokon, s alattuk sétifikálnának a hölgyek és a lovagok, a lovagok a hölgyeket és a felhőket bámulnák, a hölgyek pedig a felhőket és a lovagokat. És mindannyian port hintenének Európa népeinek szemébe. Ám ezalatt Európa népei, kirázva szemükből a port...

Ismét kitárul a kórterem ajtaja. Megjelenik a kórház főorvosa. Mögötte Borenyka, injekciósztűvel a kezében. A tű senkit sem lep meg, mindenki az orvos kezében himbálódzó fura bőröndöt bámulja.

BORENYKA Ide, ide! *(Hohuljára mutat.)*

A Doktor kifürkészhetetlen. Hohulja úgyszintén. A Doktor kinyitja villanydrótokkal telezsúfolt ládáját, és megvetően méregeti a pácienset. Hohulja páciens egyáltalán nem néz a Doktorra, saját gondolataiba merül.

BORENYKA *(Gurevics fekhelyéhez közeledve)* Nos, uraim... Prohorov, fordítsa meg a beteget, csupaszítsa le a hátsófelét!

GUREVICS Én... magam. *(Nyögve a hasára fordul.)*

Aljoha és Prohorov segítenek neki. Borenyka ápoló minden káröröm nélkül, ám ugyanakkor a mindenhatóságát is demonstrálva, áll a felfelé tartott injekciósztűvel, valamennyit kifröcskölve belőle. Majd lehajol, és bedöfi a tűt.

BORENYKA Takarjátok be!

PROHOROV Kéne neki egy másik takaró, éjszakára negyven fölé szökik a láza, én ezt tapasztalatból tudom...

BORENYKA Nincs szükség semmilyen takaróra. Nincs előírva. Ha meg nagyon melege lesz – sétáljon, levegőzzön egyet. Ha ugyan meg tud moccani... Gurevics! Ha estére nem nyúlsz ki a szulfazintól, fáradj el hozzám vacsorára. Pontosabban: májuselsejézni. Szíved hölgye, Natalja Alekszejevna, személyesen fog felszolgálni. Na, mi lesz?

GUREVICS *(erőlködve)* Ott... leszek...

BORENYKA *(hahotázik, de teljesen figyelmen kívül hagyja, hogy – egyik ujját az orrcimpájára szorítva – Aljoha közeledik feléje)* Nagyon vendégszeretőek vagyunk ma. Én különösen. Megvendégelünk téged a magunk módján, drágakövekkel fogunk berakni...

GUREVICS Én már... én már... megmondtam, hogy ott leszek... Elmegyek...

Aljoha valódi szakértelemmel tüzel a jobb orrlyukából. A kórterem itt eddig még sohasem hallott üvöltéstől visszhangzik: a Doktor elvégezte dolgát a szerencsétlen Hohuljával.

BORENYKA *(torkon ragadja Aljohát)* Veled – veled majd később számolok. Tudod mit, Aljosenyka, most itt van a doktor... Ha elmegy, majd én is orrfúvósdit fogok játszani veled, rendben van? *(Zsebkendőjével törölgeti a nyakkendőjét.)*

DOKTOR A nemzetközi munkásszolidaritás közelgő ünnepe alkalmából köszöntöm önöket, beteg elvtársak. Jöjjön velem, Borisz Anatoljevics, szükségem van magára.

Elmennek.

PROHOROV *(alig tűnnek el a fehérköpenyesek, Aljoha nyakába ugrik)* Aljoha! De hiszen te egy hiperboreusz vagy! Alkibiádész! Szmaragdosz! De hiszen te Murat vagy, aki fehér lovon léptet az Arbaton! Te vagy Farabundo Marti! Nem, nem, az orosz nép nem szűkölködik bajnokokban, és nem is fog szűkölködni sohasem!

GUREVICS *(felkönyököl, helyeslően)* Igazad van, parancsnok.

ALJOHA *(szárnyalva)* A doktor bácsira is el kellett volna sütni egy keveset.

PROHOROV Jól van, vitéz bajnok vagy! De az már túlzás lett volna. Ne bonyolítsuk túl a szemünk előtt lejátszódó dráma cselekményét... jelentéktelen mellékszálakkal... Jól mondom, Gurevics? Az emberiségnek többé nincs szüksége kriminalitásokra, elege van a kihegyezett fabulákból.

GUREVICS De még mennyire. Ráadásul miért kell ezeket a fabulákat velük eljátszani? Hiszen... ők, lényegében, nem is léteznek. Elvégre pszichopaták vagyunk, s ezek a fehérköpenyes fantazmagóriák időnként megjelennek előttünk. Hányingerünk van tőlük, persze, de annyi baj legyen! Megjelennek... eltűnnek... úgy tesznek, mintha hús-vér lények volnának...

PROHOROV Igaz, igaz, Borja és Tamarocska is itt hahotáznak és majd megszakadnak, hogy meggyőzzenek bennünket a létezésükről... hogy nem is a mi lázálmaink és agyrémeink, hanem valódiak.

GUREVICS Gyere csak ide hozzám, Prohorov... ami az agyrémeket illeti... Ez itt *(az injekció helyére mutat)* – ez itt sokáig fog fájni?

PROHOROV Fájni? Haha. „Fájni" – az nem kifejezés. Egy-másfél óra múlva majd meglátod. És úgy három-négy nap múlva talán már mozgatni tudod a lábadat. Ne törődj vele, Gurevics, majd felszívódik. Amennyire tőlem telik, szórakoztatni foglak: gyerekdalokat éneklek majd neked.

GUREVICS Mondd, Prohorov, van valami, ami enyhíti ennek a szulfazin-injekciónak a hatását?

PROHOROV Mi sem egyszerűbb. Egy jó pohár vodka. A tiszta szesz még jobb... *(Valamit suttog Gurevics fülébe.)*

GUREVICS És ez biztos?

PROHOROV Mindenesetre, Natali ma a diétás nővért is helyettesíti. Minden kulcs nála van, Gurevics. Még a bel amijának, Borenyka-Majompofának se adja oda.

GUREVICS *(megdermed. Megpróbál felkelni)* Hát így áll a dolog... *(És újra megdermed ettől a hallatlan dologtól.)* Támadt egy ötletem.

PROHOROV Képzelem, milyen ötleted támadt.

GUREVICS Nem, nem, sokkal vakmerőbb, mint gondolod. Ma éjjel fel fogom robbantani őket.

Az ajtó mögül Ljuszi nővér hangja hallatszik: „Fiúcskák, injekcióra! Fiúcskák! A kezelőbe, injekcióra!" A hármas kórteremben senki se figyel rá. Egyedül Gurevics próbál meg elindulni.

(Odasúg még valamit Prohorovnak. Majd:)

Egy negyedóra múlva visszatérek,
Megkoronázva vagy megboronázva.

PROHOROV Bravó! Költő vagy, Gurevics!

GUREVICS

De mennyire! Kívánj nekem szerencsét!
Vagy pajzsomon és ibolyaszínű
Folttal szemem alatt, vagy... de leginkább
Pajzsommal és egészen folttalan.

Függöny.

HARMADIK FELVONÁS

Lírai intermezzo. Az ügyeletesszoba. Natali puha karosszékben ül, és valamiféle papírok fölé görnyed. A szomszédos kezelőben – spanyolfalszerű alkotmány választja el az ügyeletesszobától – néma sor várakozik injekcióra. És onnan kizárólag Tamarocska hangja hallatszik. Körülbelül efféléket mond: „Hány injekciót szúrtam már a hátsófeledbe, de te ugyanolyan hülye maradtál!... A következő! Fáj? Nem megmondtam előre?! Ne gyötörj, anyámasszony katonája! Hát te meg mit zaklatsz engem az aszpirinoddal? A nagyságos gróf úr! Aszpirinra fáj a foga! Előbb-utóbb úgyis felfordulsz! Minden aszpirin nélkül! Kinek kellesz te egyáltalán, lókötő?... A következő!..." Natali annyira hozzászokott már ehhez, hogy még a homlokát se ráncolja, mégcsak meg se hallja. Teljesen belemerül a jelentéseibe. Kopognak.

GUREVICS *(bágyadtan)* Natali?

NATALI Tudtam, hogy eljössz hozzám, Gurevics. Mi van veled?

GUREVICS

Egy kissé összevertek,
De Tasso Eleonóra lábához borul ismét...

NATALI De miért sántikál úgy ez a Tasso?

GUREVICS

Talán nem érthető?... A lovagod,
Majompofa egy csöppet sem feledte...

Alig léptél az orvosi szobába,
Én rögtön láttam azt, hogy ő is rögtön
Meglátta azt...

NATALI

Milyen lovag? Milyen Majompofa?
Hogy kerül ide Borka? Mit fecsegtek?
Hogy hordtak össze két óra alatt
Ennyi ostobaságot?!... Kedvesem,
Jöjj hát ide, bolondos!...

S végre összeölelkeznek. A bejárati ajtóra sandítva

Hány éve nem voltál itt, kis hamis?

GUREVICS

Te jól tudod, hogy mérjük az időt,
Én és a vélem egyívásúak... *(Gyöngéden.)*
Natalja...

NATALI

Ki ismerhet ki téged, ostoba?
Valld hát be, hogy nagyon sokat vedeltél...

GUREVICS

Dehogy... csak néha-néha... megesett...

NATALI

Hát a kezed mitől remeg, Ljova?

GUREVICS

Ó, kedvesem, hogyhogy nem érted ezt?!
Remeg e kéz – no, hát csak hadd remegjen!
De mért a vodkától? Talán a lélek
Hajléktalanságától nem remeghet?

A mellkasára bök.

Az ihlettől, az éhségtől, a szív
Örök sóvárgásától és dühétől,
A baljós előérzetektől,
Pusztító szenvedélyektől, az oly rég
S hőn áhított találkozástól.

Natali halványan elmosolyodik.

És legvégül a hazaszeretettől...
„Legvégül?" Nem! Mindennél fontosabb az,
Midőn ily istennő a földre száll,
E gödröcske, e keblek és e...

NATALI *(a férfi szájára szorítja a tenyerét)* Jó, jó, fejezd már be, te szélkelep... Inkább kapsz egy kis glukózt... Teljesen kiszáradtál, megfeketedtél...

GUREVICS Nem miattad-e, Natali?

NATALI Haha! Így higgyen neked az ember! *(Feláll, jobb oldali köpenyzsebéből kulcscsomót vesz elő, kinyitja a szekrényt. Sokáig matat az ampullák, kémcsövek, injekcióstűk között.)*

Gurevics, szokása szerint a körmét rágva, nem veszi le a szemét a kulcsokról és Natali elbűvölően kígyózó testéről.

GUREVICS Azt írják: a kis tengeri amphióda szeme egész testének jó egyharmadát teszi ki. Nálad ugyanez a helyzet... De a maradék kétharmad ma valahogy jobban érdekel engem. Hát még az a diadalmas hajtű a fejeden.

Tiszta vagy, akár a haszon. A harmat
Csillog így valami izé-levélen.
Akár...

NATALI Elhallgass már!... *(Injekcióstűvel a kezében megy oda hozzá.)* Ne félj, Lev, úgy csinálom, hogy ne fájjon, észre se veszed. *(Megkezdi a procedúrát.)*

A glukóz lassan áramlik át Gurevics testébe. Egymást nézik.

TAMAROCSKA HANGJA *(a spanyolfal túloldaláról)* Te meg mit óbégatsz ilyen megveszekedetten? A következő! Mi a hézag? Miféle huzatot cseréljek? Megakad a por a torkodon, öcskös... Te! Méghogy szennyes! Láttad a konyha mellett a szemétdombot? Holnap az ilyen bölcseket, mint te, bekaparjuk oda, és elszállítjuk a szeméttelepre... A következő!

NATALI Min töprengsz, Gurevics? Ne figyelj oda, engem nézz inkább!

GUREVICS Úgy is teszek. Csak arra gondoltam: milyen rohamosan züllik le az emberiség. A ragyogó Tamara cárnőtől – eddig a Tamarocskáig. Francisco Goyától – a fajtájabeli druszájáig, Franco tábornokig. Gaius Julius Cesartól – Cezar Kjuiig, s tőle még lejjebb: Cezar Szolodarig. A humanista Korolenkótól – Krilenko államügyészig. S ez még mind hagyján! Vitus Beringtől – Herman Göringig. A zsoltáros Dávidtól – David Tuhmanovig. És a...

NATALI *(újabb bigyót csavar rá ugyanarra a tűre, és valami más folyadékkal folytatja az injekciózást)* És te, Lev, te talán jobb vagy a régi Leveknél? Mi a véleményed?

GUREVICS Jobb nem, de más vagyok, mint a régi Levek. Velem a következő história esett meg: hárman, egy kicsit beszíva, álldogáltunk a fagyban, és vártunk, Isten tudja, mire vártunk, de nem is ez a lényeg. A fő az, hogy mindhárom alkalmi barátom szájából gomolygott a pára, de még hogy! Ekkora fagyban! Csak nekem nem. És ezt ők észrevették. Megkérdezték: „Hogyhogy ebben a kutya hidegben tebelőled sehol se jön ki a pára? Nosza, lehelj csak még egyet!" Leheltem – megint nem látszott semmi. Erre mindhárman azt mondták: „Itt valami nem stimmel, jelentsük, ahová kell."

NATALI *(prüszkölve a nevetéstől)* És jelentették?

GUREVICS De még mennyire, hogy jelentették. Mindjárt be is hívattak valami rendelőintézetbe vagy klinikára. És ott csak egy kérdést tettek fel nekem. „Milyen okból szokott pára jönni a szájából?" Erre én: „De hiszen épp az a helyzet, hogy semmiféle pára sem jön belőlem." Ők meg: „Nem, nem. Arra a kérdésre feleljen: milyen alapon szokott párát kibocsátani?..." Ha egy ilyen kérdést, mondjuk, René Descartes-nak tettek volna fel, az az orosz hóbuckákba fúrta volna a fejét, és egy szót se szólt volna. Ám én így szóltam: vigyenek engem a 126-os számú rendőrőrsre! Bejelentést szeretnék tenni Cornelius Sulláról. El is vittek...

NATALI Te csak úgy egyszerűen Sulláról kezdtél kotyogni? És megértettek valamit belőle?...

GUREVICS Egy szót sem értettek, de elszállítottak a 126-osba. Ott megkérdezték tőlem: „Maga Gurevics?" – „Igen, mondtam, Gurevics vagyok."

A szupermenség gyanújába fogtak.
Igazuk is van részben: felsőbbrendű
Ember vagyok, és semmi felsőbbrendű-
Emberi éntőlem nem idegen.
Nem tudok úszni, akár Bonaparte.
S mint Beethoven, nem is fésülködöm.
Mint Csapajev, nem értek nyelveket.
Termékeny sem vagyok, akár Vespucci
Avagy Kopernikusz – negyven-negyvennyolc
Oldalnyit alkottam, mióta élek.
Hasonlítok hát valamennyi nagyra.
De kettes számú vagy Spanyol Fülöptől
Különbözöm, mert nem vagyok rühes.
Igen, ez így van. *(Sóhajtva.)* Sőt, még tetveim
Sincsenek, bárha bőven lepték Sulla
Corneliust, Róma uralkodóját.
Szabad vagyok hát?...

„Szabad – mondták –, természetesen, szabad. Rögtön hazaszállítjuk a saját autónkkal..." S erre idehoztak.

NATALI És mi a helyzet a komszomolbizottság toronycsúcsával?

GUREVICS Hát... azt csak az ellenség félrevezetésére mondtam... meg hogy téged ott, a felvételen, felvidítsalak.

NATALI Figyelj, Lev, nem akarsz inni egy kortyot? Csak aztán – csitt!

GUREVICS

Ó, Natali! Szívemből hála árad!
Iszom hát a feltámadásra!

Miközben Natali kitölt valamit és csapvízzel felhígítja, a spanyolfal mögött folytatódik: „Túléled, barátom, nem kell betojni!... Légy férfi, te csudabogár!... A következő!... Hát te meg hány nadrágot húztál fel? Hiszen az egész hóbelevanc szétrohad rajtad!... Gyerünk, gyerünk!... Te meg tágulj már, ne zavarj a munkában!... A következő!... Semmi baj, öregfiú, még jó két hetet kell kibírnod, és – ollállá – a hullaház alig háromszáz méter ide!... A következő!" Natali odaadja a poharat, Gurevics komótosan felhajtja, majd hálásan tapasztja ajkát Natali kezére.

Goromba kissé a természete,
Mint ephezoszi Hérakleitosz mondta.

NATALI Kiről beszélsz?

GUREVICS Folyton csak erről a Tamarocska irgalmas nővérről. Észrevetted, hogy romlanak az orosz nép erkölcsei? Még a szólásokban is. Azelőtt, ha beszélgetés közben váratlanul csend támadt, az orosz muzsik ezt mondta: „Angyal szállt át a szobán!" Ma meg ugyanebben az esetben: „Valahol kinyiffant egy rendőr!" „Ha nem dörög az ég, a muzsik nem vet keresztet", így mondták azelőtt. Ma meg: „Amíg a sült kakas a s...-be nem csíp..." Hohó! Vagy milyen megható volt ez is: „A kedvesért hét verszta nem út." De hallgasd meg, hogy mondják most: „A veszett kancának száz kilométer sem kerülő."

Natali nevet.

És ez még mind semmi. A régi orosz közmondás: „Ne köpj a kútba, innod kell majd belőle", ma így hangzik: „Ne pisálj a kompótba, a szakács abban fog lábat mosni."

Natali már olyan hangosan nevet, hogy szétnyílik a spanyolfal, és felbukkan mögüle Tamarocska irgalmas nővér ábrázata.

TAMAROCSKA Ohó! Natalja Alekszejevnának nap mint nap új gavallérja van! Ez itten az összes eddiginél szépségesebb! Zsidó is, bolond is – kettős élvezet.

NATALI *(békítően simogatva a lázongó Gurevicset, szigorúan Tamarocskához)* Ügyelet után, Tamara Makarovna, lesz egy pár szavam magához. De most nem érek rá...

Tamarocska visszahúzódik, és újrakezdi: „Még mit nem! Altató kéne neki! A fenekét ne töröljem ki mindjárt? Hagyd abba a remegést! És csak egyet pisszenj, csirkefogó! stb.

Ljova, kedves, nyugodj meg *(csókolgatja)*, különben még rosszabb lesz, meglátod. És kár dühöngeni. Itt, ebben a házban, a betegeknek, bár ők vannak többségben, nincs joguk a sértést sértéssel viszonozni. És Isten ments, az ütést ütéssel. Itt még sírni sem szabad, tudod jól. Megszurkálnak, teletömnek gyógyszerrel csak azért, mert sírni merészeltél. Kellett neked, Lev, valaha is sírnod?

GUREVICS Hajaj! Volt idő, amikor azzal kerestem meg a kenyeremet.

NATALI Könnyekkel kerested meg a kenyeredet? Nem értem.

GUREVICS Pedig nagyon egyszerű. Az egyetemi években, például... Jaj, nem bírom, megint jambusokban kell beszélnem.

Tudod te, Natali, hogy bőgtem én?
Akár ok nélkül is. És rendelésre.
Ismerték mind e képességemet.
Azt mondták, például, nekem: „Zokogj!" –
Bacchuszi és egyéb dolgok között:
„Zokogj nekünk, Gurevics, mint a zápor!"
Én meg zokogtam. Fél rubel az ára.
És ezt – ugye, megérted, Natali? –
Akármikor! Akármily rendelésre!
S igazi könnyekkel. Majd megszakadva.
Én, bőgő siheder, nem gyanítottam,
Hogy van még emberi, zsidói bánat,
És van titáni bánat is. Tehát
A többi könnyekről most szót sem ejtek...

NATALI És tudod még mit, Gurevics: ötödfeles jambusokban itt ne beszélj – különösen az orvosokkal: azt hinnék, hogy gúnyolódni akarsz rajtuk. Szulfazinnal fognak majd kezelni vagy valami még rosszabbal... Nagyon kérlek... a kedvemért... ne csináld!

GUREVICS Istenem! De hát miért vagyok én itt?! – ez az, amit nem értek. És a többi páciens is – miért?

Hisz ők normálisak mindannyian.
Lábasfejű molluszkok, gyermekek,
Egy csöppet tán önkívületbe estek,
De egyikük se képzeli magát,
Se villanykörtének, se sétaútnak,
Se márciusi olvadásnak, és
Müezzinnek vagy Pisai Toronynak,
Se Jackson-Fulbright módosításának
A kongresszusi határozatokhoz.
Sőt még a Schwassmann-Wachman üstökösnek
Sem. Miért vagyok itt, holott
Egészséges vagyok, akár a makk.

NATALI

Idefigyelj csak, Fullbright, egyelőre
Egészséges vagy – de mi lesz utána?...
Nem értem, Gurevics, hogy mit nem értesz?
Bacilusok, vírusok hogyha látnak
Homlokráncolva fordulnak el tőled.

GUREVICS

Bravó.
A természet csodákkal van tele,
Miképpen mondotta Berendej elvtárs.

Csakhogy én remekül ellennék nélkületek is. Persze, téged kivéve, Natali. Hiszen magad is beláthatod: én vagyok magamnak a legjobb kórháza, én vagyok a legjobb pirocetam-injekció a popómba. Én vagyok a magam rendőrkopója, és még a síp a fogai között is én vagyok. Én vagyok a tűzvész is meg a tűzoltóparancsnok is.

NATALI Gurevics, kedvesem, te mégiscsak mélyre süllyedtél.

GUREVICS És akkor mi van? Jó, tegyük fel. De azzal összevetve, hogy mi mindenen mentem keresztül, nem is süllyedtem olyan mélyre. Nagy, nemzeti folyónk, a Volga háromezer-hétszáz kilométert folyik, és eközben mindössze kétszázhuszonegy méter az esése. Brockhaus és Efron. Én rá hasonlítok. Csak egy kicsit óvatlan voltam, és egy csomó fontos dolgot hagytam kiégni magamból. De egyáltalán nem süllyedtem mélyre. Minden testnek, még az égitestnek is megvannak a maga viharai. René Descartes. Én vajon hány saját viharomat éltem át, hány tiszta és jámbor fellángolást hamvasztottam el? Hány orleans-i szűzet égettem meg magamban, hány hónyakú Desdemonát fojtottam meg a tulajdon két kezemmel? És hány Mumut és Csapajevet fojtottam magamba?

NATALI Hogy te milyen hóbortos alak vagy!

GUREVICS

Nem hóbortos, én csak intenzív vagyok.
És máma én... azazhogy most azonnal...
Nem süllyedni fogok, hanem zuhanni.
Ma éjszaka széttépem cafatokra
E tragédiát, hol tilos a jambus,
Röviden: felrobbantom ezt a házat.

Annál inkább, mert teljesen kiment a fejemből: ma van április harmincegyedike, amelynek éje május elsejére virrad. Valpurgának, Szent Benedek nővérének éjszakája ez. És ezt az éjt a nyolcadik század óta mindig rettenetes és csodálatos dolgok tették emlékezetessé. Nem tudom, milyen skandalum jön össze ma, de valami biztosan történni fog!...

NATALI Ne ijesztgess, Ljovuska – ma egész éjjel én ügyelek.

GUREVICS Kebelbarátoddal, Borenykával párban? A Majompofával?

NATALI

Igen, képzeld csak el!
Kebelbarátommal. És tiszta szesszel.
És tortákkal – én magam készítettem –,
Azonkívül Kobzon dalaival.

Hát így vagyunk, ex-kedvesem, ex-párom!

GUREVICS Pontosan nem emlékszem, melyik országban, Natali, az ilyen tréfákért égszínkék violacsokorral szokták megverni a nők fenekét. De én, ha akarod, inkább megénekellek – természetesen Nyikolaj Nyekraszov modorában.

NATALI Jól van, énekelj meg, tökfilkó!

GUREVICS À la Nyikolaj Nyekraszov!

Roman azt mondta: nagyszemű!
Gyemjan azt mondta: nagycsöcsű!
Luka azt mondta: elmegy.
S a popsija is jókora –
Így szóltak a Gubin-fivérek,
Ivan és Mitrodor.
Pahom apó fejét lehajtva
És szemlesütve szólt ekképp:
– De odavagytok a popóért!
Fő, hogy a lelke jó legyen...
S mondotta Prov: Bizám!

Natali tapsol.

Mellesleg, tudod-e, Natali, milyen humoros és pontos módon határozta meg Nyekraszov az orosz menyecske kívánatossági fokát? A következőképpen: ezt azon férfiak mennyisége határozza meg, akik szívesen belecsípnének. És én most olyan szívesen beléd csípnék...

NATALI Hát akkor rajta, csípj belém! Csak ne ízetlenkedj! És csendesen, te bolondos.

GUREVICS Miért ízetlenkedem? Amikor az ember meg akar győződni arról, hogy már nem alszik, hanem ébren van, akkor annak az ízetlenkedőnek bele kell csípnie...

NATALI Persze, hogy bele kell. Csakhogy saját magába. Nem pedig a mellette álló hölgybe.

GUREVICS Mi a különbség?... Ó, hiszen te állsz mellettem... Natali, te mártír... Amikor a csípődet ringatod előttem, nem bírok magammal, szeretnélek hátulról magamhoz szorítani, de úgy, hogy elöl szikrákat szórjál!

NATALI Hű, micsoda mamlasz! Akkor hát rajta – szoríts magadhoz!

Gurevics úgy is tesz. Natali hátrahajtja a fejét. Véget nem érő csók.

GUREVICS Ó, Natali! Hadd vegyek levegőt! Nagyon is emlékszem – három évvel ezelőtt olyan aktuális ruha volt rajtad. De hogy a fenébe kerültem én ebbe a Kueny-Lunyiba? Filozófus lett belőlem. Azt hittem, hogy a fekete bujaság már nem dominánsa az életemnek. Most végre igazán tudom: nincs fekete bujaság! Nincs fekete bűn! Csak az ember sorsa fekete!

NATALI Miért van az, Gurevics, hogy bár olyan sokat iszol, mégis mindent-mindent tudsz?

GUREVICS Natali!

NATALI Hallgatlak, bolondos... Mi kéne még, butuskám?

GUREVICS Natali... *(Hevesen átöleli és hozzátapad. A kezei eközben – a szenvedélytől hajtva, természetesen – görcsösen kotorásznak Natali bordáin.)*

A nézők jól látják, ahogy a sárga láncocskához erősített kulcscsomó Natali fehér köpenyének zsebéből átvándorol Gurevics kórházi köntösébe. Még mindig tart a csók.

NATALI *(valamivel később)* Nagyon hiányoztál, Gurevics... *(Hamiskásan.)* És hogy van a te Ljuszid?

GUREVICS Megszöktem tőle, Natali. S ugyan milyen nő volt ez a Ljuszi? Mondtam neki: „Ne zsémbeskedj folyton!" – Erre ő: „Kopj le, szerencsétlen triumvír!" – Miért éppen „triumvír", máig se értem. Aztán még ezt kiabálta utánam: „Mocskos véget érsz, Gurevics! Eliszod az eszedet!"

NATALI *(nevet)* És mi volt előtte?

GUREVICS

Mi volt előtte? Ne is emlékeztess!
Ó, Natali! Bosszantott szüntelen,
Örömtelen feküdtem már reá.
Így hull az őszi, lekaszált mezőre
A hűvös csillag halovány sugára.
Így hull a súlyos gond a homlokokra,
Pfuj, méghogy homlokokra gond... Elég
Ljusziról... Én hiányoztam neked?
Azért kellett e ringyót szóba hoznod,
Hogy így legalizáld Majompofát?

NATALI

Megint! Hát nincsen benned szégyenérzet?

GUREVICS

Nincs, jól tudod, mily olvasott vagyok.
Tehát ma, május elsejének éjén
Meglátogatlak... két decit bedobni...
Nem mint bolond... És meghívásom is van:
A te Borenykád hívott, s én neki
Azt mondtam – rábólintva –, ott leszek.

NATALI

Hát ez már mégiscsak sok, nem gondolod?

GUREVICS

De gondolom.
Jóval kezdett ki ez a Don Juan!
Majompofa s te – ez kibírhatatlan!
De ez az ártány még ma virradóra
Meghallja a kormányzó lépteit!

NATALI

Gurevics, édes, elment az eszed.

GUREVICS

Még semmiképp. Mellesleg, ha kívánod:
Homályba borulok, akár a mennybolt,
Ha megkérsz rá... *(Eltöprengve.)*
S ha arra kérsz meg,
Akár a mennybolt, lángra gyulladok!
Amíg csipetnyi ép eszem marad,
S meglátjuk majd, Natalja, kedvesem,
Hogy mit hoz az ötödik felvonás...

NATALJA

Mit, ostobám?

GUREVICS

Legyen bár negyvenezer ruha rajtad,
Avagy csak egy kereszt a kebleid közt
És semmi más – én így is, úgy is téged...

NATALI *(ki tudja hányadszor szorítja tenyerét a férfi szájára. Gyöngéden)* Úgy! Szóval erre is emlékszel, te utálatos!...

Valaki köhécsel az ajtó mögött.

GUREVICS Antillák gyöngyszeme... Mindkét Szicília királynője... Csak nem ezen a lyukas heverőn kell aludnod?

NATALI Mit tegyek, Lev. Ha már éjszakai ügyeletre vagyok beosztva...

GUREVICS

És néked kell e heverőn aludnod!
Neked, Natalja! Kit e heverőről
Áttenni énekekbe kellene!

NATALI Ciripelsz megint, csak ciripelsz...

Az ajtó mögül valakinek a köhécselése hallatszik.

GUREVICS „Az egyenesszárnyúak többségének hímjei tudnak ciripelni, míg a nőstények nem rendelkeznek ezzel a képességgel." Általános rovartani tankönyv.

Ismét egymáshoz húzódnak.

PROHOROV *(kezében vödröt és partvist tartva, megjelenik az ajtóban)* Folyton csak kezelések... keze-léések... *(Összenéz Gureviccsel.)*

Prohorov pillantásából ez olvasható ki: „Na, hogy állunk?", Gurevicséből: „Sínen vagyunk."

Natalja Alekszejevna, az új páciensünk állapota, minden várakozás ellenére, óráról órára mind több javulást mutat. Épp csak erre jártam; a gazdasági részleg linóleuma nagyon el van hanyagolva – nincs mit tennünk. Így hát az újonc, nehogy elfeledje, hova csöppent, dolgozzon csak ott egy jó félórát. Én majd szemmel tartom...

GUREVICS Jó, nem bánom... *(Távozik a vödörrel és a partvissal, stratégiai megfontolásból a szája szélét harapdálva.)*

PROHOROV

Rendben lesz minden. Én felelek érte.
Te, Alekszejevna, gyámolítsd szegényt.
Kissé lökött. De ez nem lényeges.

Függöny.

NEGYEDIK FELVONÁS

Ismét a hármas kórterem, de most szokatlanul néptelen: egyesek még nem tértek vissza a vacsoráról, mások az injekciózáson vannak. Paska Jerjomin komszomoltitkár ugyanaz alatt a lepedő alatt fekszik, a tárgyalását várva. Hohulja apó az elektrosokk után meg se moccan, de senkit sem izgat, lélegzik-e még vagy már nem. Vitya alszik, Mihalics úgyszintén. Sztaszik a kórterem közepén, karját SS-tisztelgésre lendítve, mereven áll. Csend van. Csak a skarlátveres orrhegyű Vova apóból ömlik a szó.

VOVA Hijnye, be csudálatos most a faluban! Reggel, amint felébredsz, első dolgod,

hogy lehúzod a csizmádat, a napocska a szemedbe néz, de te nem nézel az ő szemébe... szégyelled... és kilépsz a tornácra. A madárkák-verebecskék-csalogányok meg csak úgy csattognak-dalolnak: trilili-tralala, csip-csirip, kukorikú, kotkodács. És akkor fölhúzod a pufajkádat, magadhoz veszed az irataidat, és máris indulsz a sztyeppére sügéreket lőni... Mész rongyosan, meztéláb, hajadonfőtt. Haj nélkül nem lehet, hajasan könnyebb gondolkodni... És ahogy ott mész-mendegélsz, megcsókolsz minden pitypangot, ami az utadba kerül. A pitypangok meg belecsókolnak a gimnasztyorkádba, amit kifakítottak a megpróbáltatások, miközben veled ment Berlintől Texasig...

Egymás kezét fogva besomfordál a kórterembe Szerjozsa Klejnmihel és Kolja. Az injekció helyét dörzsölgetve, Vova köré telepednek, őt hallgatják.

És csak mész-mendegélsz... a szelek keresztbe fújnak... Fölötted a kékség, lábod alatt májusi harmatcsepp-smaragdok... Előtted meg valami feketeség fehérlik... Azt gondolod: talán csak nem egy galagonyabokor? De nem. Talán egy örmény? De nem: hogy kerülne a zsurlók közé egy örmény? Aztán kiderül, hogy az az én kisonokám, Szergun-csik, még csak négyéves, alig serked a szőr a hátán, de már mindent meg tud különböztetni: minden füvecskét minden gazocskától, a madarakat meg a belsőrészeik alapján tanulmányozza.

KOLJA Én bezzeg semmit se tudok megkülönböztetni. Tán csak a kőrist a hárstól...

SZTASZIK *(ismét fel-alá rohangál a kórteremben, saroktól sarokig)* Igen! Ez a legfontosabb a világon! A fák megmentése! Jön a megszálló – és hol van a mi intim oltalmunk? A tudós partizán intim oltalma! Mert miben is foglaltatik ez? Megmondom, miben: a tudós partizán üldögél és járdigál, füstörészget és fütyörészget. Így kelt rettegést a gyönyörű Klárában!

VOVA Az én Nyikolaj Szemjonovicsom meg...

SZTASZIK *(megfékezhetetlenül)* Az Úr megteremtette a világot, igen, igen, igen! A te Nyikolaj Szemjonovicsod pedig elválasztotta a fényt a sötétségtől. És ezért nem adnak nekünk semmi valódit és intimet! Például gyöngykását, túróval, mazsolával, hawaii rummal...

KOLJA És vermuttal.

SZTASZIK Nem, vermut nélkül. Minek ide vermut? És még meddig fognak engem folyton félbeszakítani? Meddig tapossák ki a becstelenek ösvényeit? Mikor fejeződik be végre az atomkatasztrófához vezető csúszás-mászás? Miért késik Isten a büntetéssel? És általában – ezek a lengyelek meddig járatják még velünk a bolondját? Hiszen az élet anélkül is oly rövid...

VOVA Ültess valamilyen virágot, Sztasz, könnyebb lesz a lelked.

SZTASZIK Hohó! Jónak adsz tanácsot! Csak gyere el hozzám, nézd meg az üvegházamat! Az élet rövid – de mire azt végignézed, a te életed még rövidebb lesz! A te füvecskéid és virágocskáid – a pokolba velük, azok mindenhol megteremnek. De ami nálam van, azt a fajtát én magam állítottam elő és figyeltem a fejlődését. Úgy hívják: „Pocakos-felfújt-ingyenélő", homorú levelekkel. És hogy virágzik! – mintha revolverrel lőnél a levegőbe. Úgy virágzik, hogy kedved támad az első járókelőt lepuffantani! És még, és még, ha akarjátok, ott van a „Javíthatatlan pornográf" – azért hívom így, mert a virágzás kezdetén egy szál alsó van rajta! „Takaros, töprengő cemende" – legjobb teltszirmú fajtái: „Mama, többet nem bírok", „Szihote-Aliny" és „Ejnye-bejnye". Minden, mi csak szem-szájnak ingere! „Sárga fajankó!", „Kétéves nyafka!". Ezt azoknak szánom, akiket lábbal előre visznek ki a szobából.

VOVA És ez mind megtermett a kertedben, öcsém?

SZTASZIK Mi az, hogy megtermett? A mai napig megterem! Mondd csak, Vova, mit szeretnél a lovaglónadrágodra?

VOVA Nincs nekem olyan...

SZTASZIK Ha nincs, majd lesz... És persze, szeretnéd beszegni valami bíborszínűvel. Gyere el a kertembe, és minden a tiéd. „Ártatlansági vélelmezés", „KNEB, te drágalátos!", „Csecsen-ingus Golf-áramlat!". Kétszeresen kitüntetett „Együgyű apácafejedelemasszony", ennek legjobb alfajai: „Stucman karnagy", „Orrba-fülbe-szájba", „Hervadhatatlan Rosemarie" és „Csókolj halálra!". A bíborszínű fajtáknak különféle nevük van: „Ne tréfálj a szerelemmel!", „Zendülj fel, győzedelmi harsona!", „Varjág cirkáló" és „Csöcsöket félre". Ha pedig...

VOVA Hát kékecskék vannak-e? Én, például, ha nagy ünnepeken kimegyek a harmatos mezőre, mindig csak azt nézem: vannak-e kékecskék...

SZTASZIK Kékecskék? Már hogy ne lennének! Még hogy nekem ne lennének! Parancsolj: „Ihletett ormányok", „Savanyított ormányok", „Göndör-kék nyálvirág", „Gutenmorgen", „Határtalan Zanzibárom", de választhatod a következőket is: „Jávor-szarvasszigeti", „Jauza", „Északi", „Ezüstös zúzmara", „How do you do", „Könnyek nélkül távozz örökre!"...*(A „Könnyek nélkül távozz örökre" szavak hallatán ismét mozdulatlanná dermed a kórterem ablaka előtt, kezét függőlegesen magasba emelve. Mindenki Vova orrát nézi. Koljának megint folyik valamije, Vova gondosan törölgeti. Szinte senki sem figyel fel arra, hogy Prohorov szobaparancsnok hol beront a helyiségbe, az óráját nézegetve – az egész kórteremben neki egyedül szabad órát tartania –, hol újra eltűnik. A kísérőzene ezalatt a lehető legbaljósabb.)*

KOLJA De azért ősszel is jó a faluban... Ugye, Vova?

VOVA Ősszel egy kicsit rosszabb, beázik a mennyezet... Ülsz a csupasz padlón, és felülről csöp-csöp, csöp-csöp, a padlón meg egérkék futkároznak: cin-cin, cin-cin, megesik, hogy egyik-másikat megszánod, fölkapod és a hónod alá dugod, hogy megszáradjon-fölmelegedjen. A szemközti falon meg két arckép lóg, mindkettőt szeretem, csak azt nem tudom, melyiknek szomorúbb a tekintete: a huszárruhás Lermontové vagy Pelse elvtársé. Lermontov, az olyan ifjonc még, semmit se ért a dolgokból, aszongya nekem: „Eridj, Vova, Cseropovec városába, ott néked ingyen cipőt adnak." Én meg aszondom neki: „Minek nékem az a cipő? Cseropovec – aj, na-a-agyon messzi van. Ha meg is kapom azt a cipőt Cseropovecben, hová a fenébe menjek tovább benne? Nem, nem, akkor már jobb cipő nélkül." Pelse elvtárs meg halkan így szól hozzám a csöpögés közben: „Talán mi vagyunk a vétkesek, hogy te így búslakodsz?" – de én aszondom: „Nem, senki se vétkes abban, hogy én búslakodom." És akkor még a borjacska is káromkodni kezd a válaszfal mögött és valamit kérincsél, én meg mán mióta nem is adtam enni neki, és egyáltalán hogy került ide ez a borjacska? Hiszen nékem tehénkém se volt sohasem. Meg kéne tán kérdezni a kisonokámtól, Szerguncsiktól, de ő meg szőrén-szálán elveszett. És mindenki szőrén-szálán elveszik. Még az este kitettem a tornácra egy tál hajdinakását a sünöknek. Leszáll az alkonyat. Megcsörren a tálka is – szóval, mégiscsak megjöttek a sünöcskék házkutatást tartani. Levelek köröznek a levegőben, körözgetnek, aztán leülnek a padra. Némelyik még visszaszáll – és újra lecsücsül. És a virágocskákat mán mind átültettem télire. A szél meg egyre csak hajtja a felhőket, északra, északkeletre, északra, északkeletre. Nem tudom, melyikük tér vissza. A fejem fölött meg egyre szaporábban: csöp-csöp-csöp, és a szél is egyre erősödik: a fák kezdenek nyikorogni és kitöredezni, széthasadoznak és kinyiffannak, vizsgálat és tárgyalás nélkül. Már a madárkák is elröppentek, mint fejek a vállakról.

KOLJA Hát ez csodálatos. És nálatok a faluban az április szintén harmincnapos, vagy három napot rátettek?

VOVA Egyelőre még nem.

KOLJA Hát, nagy kár... Néhány napot még rá kéne tenni... Minálunk mindennek nagyobbnak kell lennie, mint amazoknál. Ők öthúrú gitáron játszanak, nekünk meg saját, tősgyökeres, héthúrú gitárunk van. Bajkal, TV-torony, Kaspi-tenger... Ezért is olyan bosszantó, hogy náluk is harminc nap van áprilisban, meg nálunk is. *(Nyálát csurgatja.)*

Vova letörli.

Európához igazodni, ahogy én látom – azt jelenti, hogy reménytelenül lemaradunk tőle. Mi, persze, nem keresünk egyoldalú előnyöket a magunk számára, de azt sem engedhetjük meg sohasem, hogy...

PROHOROV *(ragyogó arccal ront be a kórterembe)* Vizit! Vizit!

De különös: a szokásos „Mindenki föl!" helyett egészen furcsa vezényszót ad ki a szobaparancsnok.

Gyorsan a padlóra! Mindenki! Pofával lefelé! Aki ide-oda pislant, arra rásütöm az összes mozsaramat! Sztasz, szüntesd be a „rot front"-jaidat. *(Sztaszikhoz megy, de annak karja megmarad a „rot front"-pózban.)* Na, jól van, csak fordulj a fal felé, no pasaran, passionario! Venceremos!

Gurevics lép be a felmosóvödörrel. A nedves felmosórongyot a vödör tetejére terítette. A partvist az ajtó mellett hagyja. Odamegy az éjjeliszekrényéhez, sietősen lekapja a rongyot, kivesz a vödörből egy majdnem vödörnyi térfogatú palackot, és ronggyal letakarva, kirakja a szekrény tetejére. Mélyről jövő sóhaj.

GUREVICS Tessék, itt van! Úgy tűnik, győzelem.

ALJOHA *(a küszöbről)* Mindenki föl, pihenj! A vizitnek vége!

PROHOROV Mindenki feküdjön az ágyába! Vegyétek észre, bolondok: a vizitek egyre rövidebbek. Következésképp, hamarosan teljesen megszűnnek. Föl, föl – és ágyba! Úgy, úgy... Ugyan mit műveltetek ti itt – miközben bolygónk legritkább szabású emberei megtették a lehetetlent –, mivel foglalkoztatok ti ezalatt, letargikus népség?

VOVA Sztaszik mesélt nekünk a virágocskáiról. Ő maga termeszti őket.

PROHOROV Hogy oda ne rohanjak! Az igazi virágocskák mibennünk vannak. Egyetértesz velem, Gurevics? Ugyan mit érnek azok a virágok, amik kívül teremnek?

GUREVICS Előbb be kell dobnom egy keveset, majd aztán... Egyébként valóban sok virágocska van bennünk: ciszták a vesékben, cirrózisok a májban, itt is, ott is influenzák és reumatizmusok, szívizomgyulladások, absztinenciák tetőtől talpig... A szemünkben protuberanciák.

PROHOROV Tölts magadnak egy jó féldecit, Gurevics, és dobd be gyorsan. Majd utána beszélünk a virágocskákról. Al-ljoha!

ALJOHA Itt vagyok.

PROHOROV Lökj ide egy pohár hideg vizet! Hohulja bőröndje teli van citrommal, szedd ki mindet!

ALJOHA Mindet?!

PROHOROV Mindet, az anyád úristenit!

Gurevics, ezzel lényegében megnyitva a Walpurgis-éjt, teletölti a poharát. Beleszagol, összeráncolja a homlokát, lenyeli.

(Az adagját várva.) Félreismertelek, Gurevics. És mindannyiótokat félreismertelek: azt hittem, ti kínoztatok minket a gázkamrákban, ti rothasztottatok a vérpadon. Most kiderült, hogy szó sincs róla. Én úgy gondoltam: meg kell tartani a három lépés távolságot veletek. A pogrommérető távolságot. De hát te egy Alkibiádész vagy! Tyű, Alkibiádész már volt... egy Cagliostro gróf! Canova vagy, akit Casanova szoborba öntött, vagy fordítva, köpök rá! Te Leó vagy, azaz oroszlán. Igaz, hogy Iszaakovics, de mégiscsak Leó! Gneius Pompeius és Mannerheim marshall! Ennél nagyobb dicséretet nem is mondhatok... de ha nekem is adnál egy jó féldecit...

ALJOHA Ne ellenőrizzük, hogy ég-e?

GUREVICS Lehet róla szó. *(Az éjjeliszekrény szélére kiönt egy keveset a maradékából, gyufát gyújt és odatartja.)*

Mély csend, amíg a kék láng ki nem alszik.

PROHOROV *(még csak fel se hígítja az adagját, kikészíti maga elé a Hohuljától elvett citromot. Felhajtja az alkoholt. Szenvedélyesen beleszippant a citromba. Meditációs szünet)* Tehát. Véget értek az emberiség csillagtalan órái. Mondd, Gurevics, milyen márványból kéne kivágni téged?

GUREVICS Hogyhogy „kivágni"?

PROHOROV Nem, nem, nem azt akartam mondani. *(Fokozatosan emeli fel a hangját.)* Azt akartam mondani: ha ettől a perctől kezdve a hármas számú és bármelyik vazallus kórteremben akadna olyan ostoba bolond, aki kételkedni merészel ennek a népnek *(Gurevicsre mutat)* a lelki nagyságában, azt én tüstént kinevezem ellentengernaggyá. A következményekkel együtt...

GUREVICS Csak lassan, óvatosan, szobaparancsnok, különben zavart keltesz a gyenge lelkűekben. És arra nem gondoltál, hogy Alkibiádész is vágyik valamire? Te már kissé bíbortógás vagy. De nézd meg Aljohát!...

PROHOROV Al-ljoha!...

ALJOHA Itt vagyok. *(Alig bírja kivárni, amíg Gurevics a szesszel és a vízzel bűvészkedik. „Arcokat" vág. A hasát pengeti, mintha gitáron kísérni magát. Meglepő módon andantéval kezdi.)*

Teszek mindenre – jó nagyot.
Nem érdekel, hogy szar vagyok.
Hogy csak a megpimpósodott
Borból kapok, habár üvöltök.
Oly boldog a degenerált,
Ha itala denaturált,
Oly jó, hogy rég nem hallhatok
Munkába hívó gyári kürtöt.

Bedobja az egészet, amit kitöltöttek neki. Hatalmas sóhaj. Hetykén folytatja a tőle megszokott műsorszámmal.

Mindenáron,
Mindenáron
Vörös hajú leşz a párom!
Bum-bum-bum-bum!

A pocakján dobolva, természetesen.

Mind-denááron...

GUREVICS Stop, Aljoha. Még nem jött el a dalok ideje. Körülöttünk éhen-szomjan senyvednek a kis népek. Mi pedig, szuperhatalmak, eközben olyasmit kóstolgatunk, ami, mellesleg, autonómmá teszi a lelkünket, ám meglehet, hogy ugyanezeket a lelkeket a pokolra is juttatja. Egyesüljünk ezekkel az árvákkal?

PROHOROV De még mennyire! Al-ljoha!

ALJOHA Itt vagyok. *(Gépiesen átnyújtja az üres poharát.)*

GUREVICS Bunkó. Te érted, mi az – árvának lenni?

ALJOHA Hogy ne érteném? Itt van Szerjozsa Klejnmihel, Paska Jerjomin komszomoltitkár a szeme láttára tépte ki az anyukájának szinte minden végtagját. És ő most egyre csak körmöl meg írogat, körmöl meg írogat. Idehívjam?

GUREVICS Hívjad, hívjad... *(Félig tölt egy poharat.)*

PROHOROV Klejnmihel! Szőnyegre!

GUREVICS *(az odalépő Szerjozsához)* Szóval, mit kacsintott az anyukád a halála előtt?

SZERJOZSA *(természetesen szipogva)* Ő mindent tudott. Az anyák mindig mindent tudnak. Hogy nekem nem fogják megengedni, hogy filmet forgassak az anyukámról és Mihail Bugyonnijról, arról, hogy milyen szenvedélyesen csókolták meg egymást a döntő ütközet előtt. De minderre rátette a mocskos kezét Paska Jerjomin, zsidó kém...

GUREVICS Ne siess! Igyál!

Szerjozsa, miután ivott, a szívére teszi a kezét, vagy a hála jeléül, vagy mert valóban távozni kíván ebből a világból.

SZERJOZSA Honnan lehet tudni, hogy valaki zsidó kém? Az első ismertetőjel – Pasának hívják. A családi neve meg Jerjomin. Más bizonyítékra nincs is szükség. Éjszaka nem hagy verset írni, és hogy a jövő tervrajzain dolgozzam...

GUREVICS Mi ez a kezedben, Bugyonnij?

SZERJOZSA Ez az, amit az áruló Pavlik elől rejtegetek. Mindaz, amit felépítek, ha kiengednek innen. De ha én valamit felépítek, azt az a gazember Pavlik mind felgyújtja. Mindjárt felolvasom, de csak akkor, ha Paska Jerjomint nem eresztik ide gyufával a kezében.

PROHOROV Add ide, majd én felolvasom. Elvégre nekem baritonom van, neked meg nincs baritonod. Úgy, úgy... „A Jövendő Létesítmények Tervezete: Az Anyánk Iránti Szeretet Háza, Ház, Ahol Nem Buliznak Éjjeli Tizenkettőig, Hanem A Szeretteikkel Élnek, Gyermekvilág A Sportfolyón, Ahol A Kis Kémek Elmerülnek, A Nagyok Meg Felbuknak, Hogy Nagy És Hamis Tanúvallomásokat Tegyenek."

GUREVICS Sokáig tart még ez a huzavona? Szerjozsának nem kéne többet adni.

PROHOROV Rögtön-rögtön... *(Folytatja.)* „Vonatok Tere, Ahol A Lányok Rövid Szoknyában Állnak A Hágcsókon, És Az Érkező Vonatokkal Integetnek A Kifutó Vonatok Után."

GUREVICS Ejnye-bejnye... Mégiscsak rossz nevelést kaptál, Klejnmihel... Talán igaza is volt Jerjomin komszomoltitkárnak, amikor feldarabolta az anyukádat...

SZERJOZSA Nem, egyáltalán nem volt igaza. Amikor egészben volt, sokkal szebb volt... Maga csak nevet rajtam, de itt igazából nincs min nevetni... Van még egy tervezetem, hogy Oroszországban kevesebb legyen a nevetés: Csővezeték Frankfurt-am-Mainból Urengojon, Pomarin, Uzsgorodon keresztül Szmolenszkbe És Novgorodba. Könnygázszállító Csővezeték Oroszországba. Kölcsönös Előnyök Alapján...

GUREVICS Bravó, Klejnmihel!... Parancsnok, tölts neki még egy keveset!

A szobaparancsnok tölt. Megsimogatja Szerjozsa fejét, és átnyújtja neki.

SZERJOZSA *(a dicsérettől meghatottan felhajtja az italt, és kéjesen nyögdécsel)* Meg még azt is szeretem, amikor Ljudmilla Zikova énekel. Amikor énekel, mintha mindenem széthasadna, még a vadonatúj zoknim, az is széthasad. Még az ingem a hónom alatt, az is. És a taknyom folyik, meg a könnyeim, és mindez a Hazáért, a mi beláthatatlan mezőink felvirágzásáért...

GUREVICS Remek, Szerjozsa, legalább abban lelj vigaszra, hogy esküdt ellenségednek, a komszomoltitkárnak, egy csöpp se jut. Ő, sajnos, azok sorából való, akik a nemzet szarvasmarha-állományát alkotják. Hülye, a könnyelműség nehéz formájával súlyosbítva, keresztül-kasul átjárja az üresség. Nincs benne se szürkület, se virradat, még korcsnak sem teljesértékű. Véleményem szerint, akkor már inkább adjunk teljes amnesztiát a lelkiismereti foglyoknak. Azaz, miután előzőleg egy kicsit megpaskoltuk, oldozzuk ki a tengernagyot!

PROHOROV Hát jó. Annál is inkább, mert már kétszer felébredt ez a nukleáris Pentagon-káder. *(A kezét dörzsöli, majd tölt – sorrendben – Gurevicsnek, saját magának, Aljohának.)* Kelj fel, flottaparancsnok! Te, a NATO elsüllyeszthetetlen repülőgépanyahajója! Mindjárt eloldozlak, de valld be, Nelson, ugye mégiscsak kellemes a magasabbrendű igazságosság világában élni?

MIHALICS *(miután némileg megszabadítják a bilincseitől)* Inni akarok...

PROHOROV Hát ez teljesen a mi emberünk! De előbb térdelj le, és mondd el az utolsó szavadat!

Mihalics reszket.

Nem, nem, csak kérj bocsánatot a megsértett nagy nemzettől – de úgy, hogy az Északatlanti Paktum-beli régi barátaid is halljanak!

MIHALICS *(hadarva Prohorovra sandít, aki előre tölt neki)* Moszkva mókás város, a csapszéke számos. Betegnek böjtje, józan imája – Isten fittyet hány reája. Tea, kávé bélbe nem kell – inkább egy kis vodka reggel. Az első stampedli ólom, a második sólyom, a harmadik dalos madárka. Inni nagy jaj, nem inni agybaj. Rosszabb, ha szenvedsz, mint ha betermelsz. A sörre nézve, táncolni mész te...

PROHOROV *(jóval lelkesebben, mint a második felvonásban)* Úgy, úgy, úgy...

MIHALICS Jobbra német, balra török – félliternyit felhörpölök. Öntözés nélkül a káposzta is kiszárad. Aszongya az öreg Iván, hogy nem enni, inni kíván! Az életünk oly mostoha – inni kéne...

GUREVICS Most vagy soha...

Mihalics szeme kidülled az erős italtól és a földi sors forgandóságától.

Alkotmányunk alapján, admirális, a Szovjetunió minden állampolgárának joga van kidüllesztenie a szemét, de nem annyira, hogy kiforduljon... Vova!

Vova engedelmesen odamegy hozzá, de valami oknál fogva kéz a kézben a sápadt Koljával.

Gyermekeim, örmény konyak áll az asztalon, mondjatok imát! *(Prohorovhoz.)* Ezek, tulajdonképpen, miért itt vannak, miért nem ott?

PROHOROV De hiszen te is hallottad... észt... a feje fáj... ez tán nem elég ok? Ami pedig Vovát illeti – ő csak úgy, őt azzal gyanúsítják, hogy páratlan a maga nemében.

GUREVICS Ne búsulj, Vova, holnap már velem leszel a szabadságban. Szoktál álmodozni valamiről?

VOVA Igen, igen, szoktam. Szeretnék a halastavamban egy halacskát tenyészteni

– gambuziának hívják. Ez a bizonyos halacska megeszik a tavában minden szúnyoglárvát és egyúttal minden lambliát. Mert elég az embernek a vízzel együtt csak egyetlen lambliát lenyelnie, és akkor az az egy lamblia saját magától szül egy másikat, a harmadik lamblia pedig, amelyik az első két lamblia egyesüléséből született...

GUREVICS És hány ilyen lambliát tud egyszerre lenyelni a te gambuziád?

VOVA Egyszerre hetvenöt darabot.

GUREVICS Félrenyelés nélkül?

VOVA Félrenyelés nélkül.

GUREVICS Nagyszerű. Hát akkor ugyanannyi grammot töltsetek neki! Csak hígítsátok fel vízzel! Borenyka-Majompofa még ma éjjel megfizet azért, mert „modus vivendi"-t csinált az orrodra...

VOVA *(egy hajtásra kiissza az adagját, hol elzöldül, mint a fű, hol felragyog, mint a napocska)* De a legfőbb dolog, amiért jó a gambuzia, hogy egyetlen szúnyog se marad a levegőben. Semmi se csipked benneteket, bátran mehettek az erdőbe, kis rádióhallgatóim. És sétálgassatok, amíg Edik nem hív benneteket...

PROHOROV Hát az meg ki a fene, az az Edik?

VOVA Azt senki sem tudja. De amint felkél a Heszperosz, haza kell menni, mert Edik jelt ad: ideje hazamenni. Hiába is ellenkeznél... Szerguncsik, a kisonokám, nem fogadott szót, és mi lett az eredmény?, elsodorták a szelek, isten tudja, hová... Az Állami Rádió megrendelésére...

GUREVICS Mégiscsak csodálatos ország ez a mienk! Hogy jön ide ez az Edik? Milyen alapon Edik egyáltalán?... *(Koljához fordul.)* Kolja! Te értesz valamit ebből a badarságból?

KOLJA Magától értetődik. Én már régen kitanultam ezt a dharmát. *(A közönség felé terjeszti a karjait.)* Atyáink savanyú szőlőt ettek, de gyermekeik asztalán egyedül csak vermut van és semmi más. Az ünneplőjén édes vermut, Anyeginünk az ifjúhoz fut, és nézi, hívja, ám hiába, nem leli őt, az ifjú költő elhalálozott idő előtt. Különleges vodkára várt, és élő kín égett szemében, de csak rossz vermutot talált az ég felé nyújtott kezében!

GUREVICS Remek! Töltsetek muskotályt a költőnek!

KOLJA *(kihörpinti a „muskotály"-adagját)* De hogy került a kórtermünkbe muskotály?

PROHOROV Minden egy helyről. De hogy kerültek a kórtermünkbe felesleges kérdéseket feltevő, kíváncsi fiatalemberek? Idekerült, tehát itt van. És eközben, a becsületen kívül, nincsen veszve semmi. Ha még van kérdés, forduljatok Vityához!

GUREVICS Igen, igen. Ha valaki valamit nem ért, forduljon a mi felejthetetlen nagymesterünkhöz. Mekkora megtiszteltetés – már életében felejthetetlennek nevezik! Vi-ítya! Korcsnoj! Bolond lyukból milyen szél fúj manapság?

Mindannyian Vitya felé fordulnak. Nem egészen világos, alszik-e vagy már ébren van, mert a mosolya, amely az alvás idejére is „ügyeletben" marad, ébredés után epéssé szokott változni. Most ennek semmi nyoma.

GUREVICS Nagyon egyszerűen meg lehet állapítani, alszik-e az ember vagy nem. Ha csatlakozni akar a társasághoz, az azt jelenti, hogy már felébredt. Ha viszont nem akar, valószínűleg alszik, és nem is ébred fel sohasem.

VITYA Ébren vagyok. És amíg ezen a földön muskotály lesz, nem is alszom el többé.

PROHOROV *(Vityát kínálva)* Most megérted, nagymester, hogy mi nemhogy az igazságosság világában élünk, hanem ráadásul egy olyan magasztos igazságéban, ami még a legmagasztosabbnál is magasztosabb egy kicsit.

VITYA *(hatalmas, rózsaszínű fejét fölemelve)* És akkor én nem fogok meghalni?

GUREVICS Te, Vitya, túlértékeled a magad jelentőségét. Az egész előttünk zajló drámában – előtted – senki nem ejtett egyetlen szót sem a halálról, bár mindannyian szipkáztunk. Az emberi lény boldogsága őbenne magában, a természetes emberi szükségletek kielégítésében rejlik. Pierre Bezuhov. S ha már meg kell halni, haljunk meg bátran! A halál mindössze egy kellemetlen pillanat, amit nem kell komolyan venni. Augusto Sandino.

Vitya iszik, és – fölkel. Mindenkit átölel a mosolyával, és a pocakját nem szégyellve, valamilyen céllal a kijárat felé indul.

PROHOROV Na, végre! A Mindenség öröme és rettenete – Vitya – kirándulásra szánta el magát a klozet irányában. Sztaszik! Hagyd abba a „rot front"-jaidat! Gyere ide!

GUREVICS *(felocsúdva)* Úgy ám. Semmiféle „rot front"-ok és nopasaranok nem használnak immár. Spanyolország fölött derült az égbolt. Francisco Franco. Éppen ezért ereszd le a kezed, és gyere ide!

SZTASZIK Akad néhány beszédtémánk: összpontosított nyomásgyakorlás Iszlamabadra, tengeralattjárók Ukrajna sztyeppjein. Valamint – mindezekhez ráadásul – az erőszaktevő Vaszja bácsi a csalánbozótban. És az amerikaiak bábja, Cson Tu Hvan, aki csak arról ábrándozik, hogyan törölje le Szovjet-Oroszországot a föld színéről. De vajon le lehet-e törölni azt, akinek oly sok földje van, ám egy csipetnyi színe sincsen? Lám, hová vezet ezeknek a cson tu hvanoknak a szűklátókörűsége.

GUREVICS Azonnal töltsetek neki! És azzal arányosan, amit most összehordott... Istenem, Vitya!

VITYA *(olyan mosollyal, amelynél elbűvölőbb még nem volt a Teremtés óta)* Tessék, kérem, egy sakkfigura, jól megmostam csapvízzel... *(A kórterem közepén álló asztalra tesz még egy fehér királynőt.)*

Két fehér királynő egymás mellett – ez már túlságosan sok. Többen elvesztik nyomorúságos értelmük utolsó foszlányait is.

PROHOROV A sakknak még majd utánanézünk. De hol vannak a dámafigurák?

Vitya szégyenlősen hallgat. Az ajtó mögül tűsarokkopogás hallatszik. Natali végzi utolsó őrjáratát. És, hála istennek, már egy kicsit bemájuselsejézett. Különben megérezné a kórteremben terjengő alkoholszagot. Natali belép, mindenkinek jó éjszakát kíván. Megigazítja a takarót azokon, akikről lecsúszott. Leül Gurevics ágyának fejrészénél. Gyöngéd suttogás, amit senki se hallhat, de lehet, hogy mindenki hallja.

NATALI *(suttogva)* Ne félj semmitől, Gurevics, minden jóra fordul.

Gurevics mondani akar valamit.

(Az ajkára teszi az ujját.) Pszt... Mindenki durmol. A folyosón nem jár egy lélek sem. Agyő! Jó éjszakát. *(A kijárathoz surran, és nagyon halkan csukja be maga után az ajtót.)*

Távolodó tűsarokkopogás. Minden páciens egyszerre dobja le magáról a takarót, felülnek és megbabonázva bámulják a két fehér királynőt a szoba közepén. Függöny.

A negyedik és az ötödik felvonás között öt-hét percig tartó zenét hallunk, semmire sem és akármire emlékeztető zenét: grúz lezginkák, századeleji orfeumi kuplék, Varlaam dalának ostoba bevezetése Muszorgszkij operájából, kánkánok és cake-walkok, oroszországi bohóckántálások és az Osztrák–Magyar Monarchia bukása idejéből származó legbravúrosabb magyar operettmotívumok keverednek benne. Felmegy a függöny. Ugyanazt a hármas kórtermet látjuk, néhány óra múlva: minden annyira más hatást kelt a szemlélőben, hogy ostobaság még beszélni is róla.

PROHOROV Majd meg-virr-rad márr!... Al-ljoha!!

ALJOHA Igen, itt vagyok.

PROHOROV Játssz valamit a gitárodon! Pengess valamit a mi derűs rabjaink szívén!

ALJOHA Bum-bum-bum-bum!

Megkezdődik az előadás. Mindenki részt vesz benne, még Paska Jerjomin komszomoltitkár is: hol tudta magát leszopni, rejtély, mivel egyetlen csöppet sem adtak neki.

Bum-bum-bum-bum!
Bum-bum-bum-bum!
Felveszem fehér ruhámat
S tavaszi kabátomat.
Még az ördögtől se félek,
Kolhozelnök az apám.

VOVA

Kolhozelnök idefut:
„Hé, ti, ne búsuljatok,
Ne búsuljatok ti többet,
Trágyázzátok meg a földet!"

MIHALICS

Gyerkőcök az iskolába',
Jól beszívott mind az árva.
Hej, ide-oda tedd,
A tyúkokat ne feledd!

KOLJA

Húszéves már, igen –
És mégis ostoba!
De harmincévesen
Még ostobább, igen!
Hát negyvenévesen?
Nem lesz hülyébb soha!
És ötven...

ALJOHA *(félbeszakítja)*

Kolja repülőre szállna –
Hát ez csudajó!
Kolja kompótba pisál ma –
Ez is csudajó!

PROHOROV

A minnesotai ügynök –
Az is csuda-csudajó!

Ez, persze, Mihalics ellen irányul, aki ugyanekkor megpróbál, mint a saint-saëns-i-pliszeckajai hattyú, karjaival mindenféle hókuszpókuszokat csinálni.

Ez az ügynök, remek ügynök,
Kiürítve a kupát,
Puha kebelén a hölgynek
Elterülve szundikált.
Hohó!

Vitya egész pocakját táncba viszi, kendő helyett párnahuzatot kötve a fejére.

ALJOHA *(odatáncol Vityához)*

Aj-jaj! Ó-ó!
Bobikunknak vége lett!
Mi történhetett tevéled,
Mányecska?

VITYA *(nem minden kacérság nélkül)*

Egyáltalán semmi sem.
Voltaképpen semmi sem.
Nem történt a Mányecskával
Semmi sem.
Épp csak pörgött-forgott egyre,
Épp csak arra támadt kedve,
Hogy Katmandut vagy Pisát
Megtekintse legkivált!
Hopplá!

Gurevics eközben nyugtalan nézeget az álomba merülő Hohuljára. Nagyon különös, hogy az, bár alig másfél decit ivott, egyre bágyadtabb.

GUREVICS *(odamegy hozzá, rázogatja)* Hohulja! Nem akarsz még egy kis piát, hogy felfrissítsd a pszichikumodat? Hallasz engem?... Nem hall... Betűzöm. Hohulja... Pia... Pé, mint Pentagon, az USA Hadügyminisztériuma; Pé, mint Parabellum, a csekisták forradalmi ökle; Pénzügyi manőverek, Psaltérium, Parabola, Pankráció, Pé-vitamin... I, mint Irgalmas nővér, Igazhitűek Mekkája, Ingrid és Ingmar Bergman... A, mint Amerikai Egyesült Államok, Andropovi reformok... Stop, srácok!!! – Hohulja nem lélegzik.

Egyesek a holttest köré gyűlnek, mások folytatják a gondtalan mulatozást.

PROHOROV Lám, mit eredményez az elektrosokkal való gyógyítás. Íme, orvostudományunk tehetetlenségének nyilvánvaló bizonyítéka!

Sztaszik, állát felszegve, a hulla mellé áll, a Mauzóleum őrének pózában.

GUREVICS Nincs semmi baj. Semmi meglepő nem történt. Teljesen a sorsunkra kell bíznunk magunkat, és szilárdan hinni abban, hogy a legrosszabb még hátravan.

PROHOROV *(kiegészíti)* René Descartes. És senki se szomorkodjék! Ma az erő,

a szépség és a grácia Walpurgis-éjét ünnepeljük! Ha-ha! Mindenki táncol! Fehér tánc! Aljoha!

ALJOHA

Bum-bum-bum-bum!
Bum-bum-bum-bum!
Én mindent szeretek,
Mindenkit szeretek:
A detektív-regényeket, az albioni ködöket,
A hawaii gitárokat,
Havannai szivarokat,
A cióni bölcseket,
A sziámi ikreket...
Ujjujuju-jujujuj!

Egy Csajkovszkij-motívumra.

Jaj, sohase nézegesd,
Jaj, sohase bizsergesd,
Jaj, sohase csipegesd
A mi szűzi co-om-bocs-kánk...

VITYA *(A pocakján játszva)*

Miért, miért, ó, Istenem?
Miért, miért, ó, Istenem?
Miért, miért, ó, Istenem?
Miért, miért, ó, Istenem?

GUREVICS Dinasztiák felemelkedése és bukása, Keresztrefeszítés és Feltámadás, Szent Bertalan-éjek és Volocsajevi napok – mindez, végül is, csak arra szolgált, hogy Jerjomin komszomoltitkár önfeledt kozáktáncot járhasson... Nem, nem, itt valami nem stimmel. Gyere ide, Szerjozsa, töltök még neked egy keveset.

Szerjozsa keresztet vetve kiüríti a poharát.

Hát Vova? Hol van Vova? Mi van Vovával?

Vova mozdulatlanul, leesett állal ül az ágyában, tarkóját az ablakpárkányhoz támasztva.

Menj már oda, Prohorov, nézd meg, mi van vele?

PROHOROV Lélegzik! Vovocska lélegzik! *(Grieg-dalt énekel neki.)* „Az erdő rejtekén reánk ibolya vár. Az erdő rejtekén reánk a kék ibolya vár..."

Vova egy hanggal sem reagál. Szája továbbra is nyitva van. Fejét azonban már az Úr kezébe helyezte.

GUREVICS Azért ez mégiscsak igazságtalanság!... Ott *(abba az irányba mutat, ahol a kórházi személyzet majálisa zajlik)*, ott nem ilyen szegényesen szórakoznak. De nem baj... Mi lelencek vagyunk, akiket még nem lelt meg senki sem. De őket pletykák övezik, bennünket legendák. Mi baró kretének vagyunk, ők bürokrata egyének. Ők korlátoltak, mi korláttalanok. Ők mindennapiak, minékünk mindenünk a Nap. Ők szúrnak, mint a darázs – mi égünk, mint a parázs. Ők csupa ármány...

PROHOROV Mi meg, mint a márvány, magától értetődik... Jól beszélsz! Az ő életük lenge tengés, a miénk egekbe lengés! És ahogy mi dalolunk! Náluk meg mindenféle Rotaruk és Kobzonok kornyikálnak... Hohó! Semmi több!

Elszeparáltan bedob egy pohárkával. A többiek, sóváran nyalogatva a szájuk szélét, kicsit arrébb állnak, a sorukat várva.

És egyáltalán – itt az ideje, hogy gyökerestül tépjünk ki Oroszországban minden tősgyökerest!...

KOLJA *(egy szovjet gyermekdal témájára)*

Még vodkát se hagytatok,
Vermutocskát sem kapok...

PROHOROV *(folytatja)*

Csak söröcske, csak vizecske!
Csak vizecske, csak söröcske!
Egyikünk se részeg ám!
Töltsetek hát serlegembe
Bódító csudákat egyre,
Győzni így fogunk csupán!
Pif-puf!

Odamegy a flaskóhoz, tölt magának, legurítja.

GUREVICS Várjatok egy kicsit! Klejnmihel, gyere ide! Örömhírt közlök veled: nem halt meg az anyukád! Él. Paska nem ölte meg. *(Tölt neki.)*

SZERJOZSA *(szívéhez szorítva a kriglit)* Hurrá! Él az anyukám!

PASKA Hurrá! Nem öltem meg! *(Villámgyorsan kikapja Szerjozsa kezéből a korsót, és egy hajtásra kiissza.)*

GUREVICS Ügyes vagy, Pasa, amint látom. De itt nem fogsz tapsokat aratni. Inkább jól pofán törülnek – ez biztos – „Részletesen és részlegesen".

PROHOROV René Descartes?... *(Pasának.)*

Egyszóval, hű barátom,
A hajnal harmatában lépegess!

Pasa a szobaparancsnoktól kapott pofon következtében csuklani kezd, és csatlakozik a táncolókhoz.

GUREVICS Nézz csak oda, parancsnok! Úgy látszik, mégse volt minden hiába, a forradalmak, vallásháborúk...

PROHOROV Az utcákat már átkereszteltem, a táncdalénekeseket vízbe fojtottam. Most már ideje lenne...

GUREVICS Igen, igen. Most már ideje lenne kicserélni a címkéket is. Mert hát miféle ízetlenség ez? „Jubileumi", „Sztrelecki", „Sztolicsnaja", azaz „Fővárosi" vodka... Amikor ezt látom, hányinger fog el. A vodkának olyannak kell lennie, mint a könnynek, és minden fajtájának könnyes nevet kell kapnia. Mint például: „Forró Szűzlánykönny", öt rubel húsz kopejka, „Fukar Férfikönny" – hét rubel. „Fénytelen lelenckönny" – négy hetven. „Bűnös Hamisított" – négy húsz. „Vigasztalhatatlan Özvegyi" – az se túl drágán: négy negyvenért. „Keserű Árvakönny" – hat rubel. És így tovább. Mielőtt az ámuló emberiség szeme láttára szétszaggatnánk Oroszországot, előbb fel kellene világosítani...

PROHOROV Úgy bizony. Elmaradottságunk az összes tudományágban... szörnyű belegondolni! Én, például, nagyon sok embert megkérdeztem: hány lapja van a csiszolt üvegpohárnak? Ugyanis minden szovjet poharat egyformára csiszolnak. És képzeld el – senki sem tudta. Negyvenöt megkérdezett közül csak egy válaszolt helyesen: az is csak véletlenül. Azt hiszem, amíg nem késő, be kéne vezetni a Felvilágosodás korát Oroszországban...

GUREVICS Mi már be is vezettük. Egyelőre – a hármas kórterem határain belül. De majd meglátod... Mert mi jellemezte a mi népünket mielőttünk? Bágyadt démonizmus, erőtlen hóbortosság. Ásításokból szőtt nyegleség. Senkiben semmiféle nemesség, semmi komolyság, a legcsekélyebb méltóságtudat sincsen. A nagyságról, még inkább a fenségességről már beszélni sem érdemes. Amikor még szabadlábon voltam, és a mi orosz embereinkre néztem, néha úgy megtöltött a szomorúság, hogy alig fértem fel az autóbuszra...

PROHOROV *(patetikusan)* Én ugyanezt éreztem. Azt hiszem, mi még egy kicsit félkészek és kihordatlanok vagyunk. De van bennünk valami elvarázsoltság. Én ezt magamon is érzem, ma éjszaka meg különösen...

GUREVICS Sebaj, sebaj. Kihordjuk, feloldjuk a varázslatot, befejezzük magunkat. És ha valakiben marad még egy kis féligmegfojtottság és kifejletlenség – azon könnyen lehet segíteni...

Eközben Aljoha, Vitya, Kolja, Szerjozsa és Mihalics lassan a két gondolkodó köré gyűlnek, és az imádat különböző fokozataival tekintenek fel rájuk.

PROHOROV Aljoha?!

ALJOHA Mind itt vagyunk.

PROHOROV Jó is, hogy mind.

GUREVICS Épp ez az. Ott, a rothadó Nyugaton, mást se tesznek az emberek, mint hogy ingyenlevesért állnak sorban. A Vatikán adja nekik a levest vagy ki az ördög, nem tudom, ámde ők eközben Oroszországra szegezik a tekintetüket, és arra gondolnak... Fogalmam sincs, hogy mire gondolnak, de adódjék bármi, nekünk állandóan résen kell lennünk, és készülnünk a hősi tettre! Hát ti készültök-e a hősi tettre?

VITYA De még mennyire készülünk!

GUREVICS Hát ez remek. *(Körbehordozza az itókát. Közben folytatja.)* Tulajdonképpen sajnálom őket. Mi itt szintén sorban állunk, de nem a szánalmas vatikáni löttyért, hanem olyasvalamiért, ami magasabb kategóriába tartozik! S aztán még ők izoláltak is: mindegyiknek megvan a maga remegése, gyomorkorgása! Nálunk meg – egy a remegés és egy a korgás!

ALJOHA Hurrá!

PROHOROV Mire kiáltottál hurrát, te hülye?

ALJOHA Hát arra, hogy izoláltak. És mi egytől-egyig megfojtjuk őket, mint a macskakölyköket.

PROHOROV Mit gondolsz, Gurevics, megfojtsuk őket?

GUREVICS Egyelőre minek fojtanánk? Minek mindjárt fojtogatni? Nincs a világon békeszeretőbb nép nálunk. De ha ebben továbbra is kételkedni fognak, akkor a közeljövőben valóban meg fognak fizetni azért, mert nem bíznak a békeszeretetünkben. Hiszen ezek a kizsákmányolók magukon kívül semmivel se törődnek. Ahogy ezt Mozart Bölcsődalában hallhatjuk: „Aludj, örömem, aludj!"... „Sírnak künn keservesen, meg se halljad, gyermekem! Szemedet gyorsan becsukd!..." És így tovább. Egy szó mint száz, ezek a fritzek köpnek a más bajára, meg se hallják a más sírását. „Aludj, örömem..." Nem, mi nem ilyenek vagyunk. A más baja a mi bajunk is. Mi minden sírást meghallunk, és nem is tudunk aludni tőle sohasem. Mi ezen a téren olyan éberségre és mindenhatóságra tettünk szert, hogy bárkit meg tudunk akadályozni nemcsak abban, hogy sírjon, keservesen sírjon, hanem abban is, hogy egyáltalán lélegzetet vegyen. Majd pont mi hunynánk be a szemünket!

PROHOROV Ha jól értem, mégiscsak meg kell fojtanunk őket. Csak azt nem tudom, kivel kezdjük. Talán mégiscsak a fritzekkel.

GUREVICS Irgalmazz, Prohorov! Ugyan miféle fritzekről beszélsz? Azért, hogy egy fritz ne lélegezzen, még a bal lábunkat se kell megmozdítanunk. Hiszen a fritzek, lényegében, már nem is lélegeznek.

VITYA Én a hollandokat büntetném meg a bolygásukért.

MIHALICS Akkor már a zsidókat is ugyanezért.

PROHOROV Pssztt! Úgy vélem, az Admirálist meg kéne fosztani a következő adag piától. És egyúttal lefokozni hajósinassá. A vulgarizálás miatt...

GUREVICS Minden bizonnyal így is teszünk.

ALJOHA Engem személyesen a brit szigetek érdekelnek.

GUREVICS Nos, Britanniára nyugodtan fittyet hányhatunk. Már Hérodótosz sem hitt a létezésében. S ugyan miért lennénk mi jobbak vagy rosszabbak Hérodótosznál? Mindenkit teljes bizonyossággal meg kell győzni arról, hogy Britannia valójában nem létezik – és ennek érdekében csak egy egészen parányi erőfeszítést kell tenni.

PROHOROV A jenkik meg ugyanakkor hadd tojjanak be egy kicsit. Hadd legyenek lidérces, álmatlan éjszakáik, mit kell velük gudbájoskodni...

KOLJA No de... ha nekem azt parancsolják, hogy fojtsam meg a skandinávokat... mi a fenéért fojtanám meg őket? Hiszen azok olyan keseszőkék, olyan ártatlanok, akár a csecsemők...

GUREVICS Tévedsz, Kolja. Azokat is móresre kell tanítani először is azért, mert a büdös vikingjeiket a mi fejedelmeink őseinek tartják. Aztán meg Quisling miatt és egyáltalán, mert tengerészek...

MIHALICS A közeli viszontlátásra, tengerész elvtársak. A matrózsapkámat pedig adjátok át Nasztyenkának. Kész. *(Mint akit keresztüllőttek, az ágy mellé roskad, és örök horkolásba merül.)*

GUREVICS Mi van vele? Tréfál, vagy...

PROHOROV Épp csak összerázták a hajósinast a mi viharaink. Semmi jelentősége... Az olasz donnákkal, például, nélküle is megbirkózunk. Üresebb fejű népséget még sohasem teremtett az Úristen. Folyton csak ölelkeznének, semmi más nem érdekli őket. Vegyük csak ezt a... Sacco és Vanzettit! Egyébként csak hadd ölelkezzenek! Saccónak gyönyörű a teste és a lelke is. Vanzetti lelkéről beszélni sem érdemes, ellenben micsoda idomai vannak! Elöl is, hátul is! De idom ide, idom oda, miért kellett máglyára vetniük, mint egy fahasábot, a mi elvtársunkat, Giordano Brunót? Ha olasz lennék, hogy mernék az oroszok szemébe nézni ezek után?!

ALJOHA Ej, a sebeimet tépted fel a gyönyörű Vanzetti idomaival! Lengyel nőt ide nekem!

PROHOROV Lengyel nők pedig nem lesznek!

VITYA Hát őket miért? Tarasz Bulbáért?...

GUREVICS Köpök én a te Bulbádra! Azért, mert megelőztek minket az Európához való földrajzi közelségben, és...

PROHOROV És a zsidók iránti történelmi gyűlöletben...

ALJOHA *(a patrónusát utánozva)* Van egy javaslatom: fokozzuk le Prohorov elvtársat az én ordonáncommá, vulgarizálás miatt, és vonjuk meg tőle a következő kupicát...

GUREVICS Azért ez már több a soknál! Adjunk egy nyaklevest a mókamesternek.

Prohorov odamegy Aljohához, és ad neki egy könnyed nyaklevest.

Istenem! Megint összezavartok mindent!... Na, jól van. Áruljátok el inkább, felkészültetek-e a hősi tettre: ki szereti közületek a franciákat?

MIND Mind.

GUREVICS *(szarkasztikusan)* Mind.

MIND *(meggondolva magukat)* Senki.

GUREVICS Na, így már mindjárt más. Itt azért túlságosan terjedelmes a bűnlista: Bagratyion jobb oldala és Puskin hasa és Kutuzov bal szeme és...

KOLJA *(pityókásan)* De hát azt a törökök lőtték ki! Kutuzov bal szemét...

PROHOROV Hogy jönnek ehhez a törökök? Ugyan, miféle törökök? Már minden törököt régen agyonlőtt a mi bolgár elvtársunk, Antonov a római Szent Péter téren. Én személyesen láttam egy remek képet: Kutuzovot ábrázolja, amint az ördög tudja, hová lovagol, de mindkét szeme megvan...

GUREVICS Éppen ez a lényeg. Egy orosz nem lehet félszemű. Ott vannak ők – ők megengedhetik maguknak ezt a fényűzést, ezek a Nelson-Rockefeller admirálisok. De mi nem, mi nem tehetjük meg ugyanezt. A Mindenség nyugtalanító helyzete arra kötelez bennünket, hogy mindkét szemünket nyitva tartsuk. Igen.

Taps.

KOLJA De... Lisszabon... a mi szépséges Lisszabonunk!

PROHOROV Már megint miféle Lisszabon? Mi a csuda ez a Lisszabon? El kell árasztani vízzel mindenfelől, és senkit se szabad kiengedni belőle. Úgy ám! Vagy pedig felgyújtani mindenfelől, hadd égjen benne az egész bagázs!

GUREVICS Engem már a Lisszabon szótól is hányinger fog el. Epeömlést kapok, ha ezt hallom: „Lisszabon". De vajon szüksége van arra az embernek, hogy ömöljön az epéje? Nem, epeömlésre semmi szükség. Tehát, Lisszabonra sincs semmi szükség!

Taps.

Neked, Kolja, talán szükséged van Lisszabonra?

KOLJA Ne-em...

GUREVICS Hát neked, Vitya?

VITYA Egy fikarcnyit sem.

GUREVICS Na, látjátok: vannak a világon dolgok, amikre senkinek sincs szüksége – virágoznak, illatot lehelnek és csak úgy vannak. Amikor pedig az emberiségnek a mindennapi betevőre se futja. Röviden szólva, Lisszabont megsemmisítjük... De számíthatok-e stratégiai szövetségeseim támogatására ebben az ügyben?

MIND *(külön-külön)* Számíthatsz, Gurevics, számíthatsz. Ne dobjunk be még egy pohárkával?...

GUREVICS Itt az ideje.

Bedobnak egy pohárkával.

SZERJOZSA Jó napot vagy inkább jó estét, ezt én, persze, nem tudhatom, egy tiszta szív üdvözletét sietek átadni neked. Aggyisten, megboldogult anyácskám, üdvözöl téged fiad, Fegya. *(És váratlanul hahotázni kezd; szokatlan megnyilvánulás ez tőle, hiszen eddig még mosolyogni se látta senki. Miután kihahotázta magát, motollaként pördül meg a saját tengelye körül, a padlóra zuhan, és különös görcsökben fetreng.*

Egy időre mindenki elnémul. Zene.

GUREVICS *(szemöldökét összevonva)* Érthetetlen... Az anyukájáról kiderült, hogy

életben van, erre ő elhalálozott. A történelemben volt már példa arra, hogy valaki a váratlan örömhírtől szívszélhűdést kapott. Michel Montaigne.

SZTASZIK *(kimozdul a Mauzóleum őrének pózából, és újra elkezd föl-alá rohangászni a kórteremben)* Akik a Kiváló Áruk Fóruma jegyében születtek, nem emlékeznek az eredetükre. De mi – az emberiség sőpredéke – nem feledkezhetünk meg semmiről! Lazítsatok, emberek, rázzátok meg kézfejeteket! És ne tessék egymást gyilkolászni – az engem nagyon elkeserít. Isten bölcsebb, mint az emberek! Kapaszkodjatok Krisztus köntösébe! *(És újra merev tartást vesz fel: ezúttal letérdelve az imádkozás pózába.)*

GUREVICS *(ihletetten folytatja)* Ha pedig Lisszabon nincs már – napnál világosabb, hogy a többi kontinens magától is elsüllyed. Közeleg az Utolsó Ítélet! Igyunk egy pohárkával, drága testvéreim, arra, hogy ez a nap minél előbb elérkezzék!...

ALJOHA *(elsőként üríti ki a poharát, megköszörüli a torkát, és megpróbálja újrakezdeni az előadást)*

Bum-bum-bum-bum,
Bum-bum-bum-bum.
Íme, itt a világ vége,
Neglizsében ébredek,
Nincsen a világnak fénye,
Nincs igazság,
Ámde pénz se,

Semmi szentség, úr a gazság,
Reagan Szíriába megy!

KAR *(azoké, akik már megitták a magukét)*
Semmi szentség, úr a gazság,
Reagan Vologdába megy!

GUREVICS Kuss! Részeg fecsegés! Úgy látszik, semmit sem értettetek meg az én ihletett próféciámból! Mindent összekevertetek.

PROHOROV Mi mindent jól értettünk, Gurevics. Csak te megfeledkeztél arról, hogy van ENSZ és Perez de Cuellar is...

GUREVICS Na, és akkor mi van? Attól még egyikünk se fogja megmenteni a pestistől a világot. És ti mindannyian, miközben mulatoztok, ne feledkezzetek meg a pestisről! A mulatság jó dolog, de vannak ennél fontosabb dolgok is a világon.

Először homályos eredetű zörejt hallunk. Mintha valaki lendületesen bereteszelné az ajtót maga után. Mindenki megfordul. A zörej Vovától származik, Vova szájából, amely az egész felvonás alatt nyitva volt, ám most örökre becsukódik. Majdnem ugyanebben a pillanatban megszakad a fehér lepedő alatt fekvő Jerjomin komszomoltitkár horkolása is. A fal mögül az „Évszázados hársfa" hangjai szűrődnek be.

KOLJA *(odatántorog Vovához, és fülét a szívéhez szorítja)* Vova! Vova apó! Hová mész?!... Ne menj el! Oly jó most az erdőben járni-kelni! És olyan illatozók az illatok! *(Kisfiúsan sírdogál.)* Gambuziák lubickolnak a tóban... virágzik a tüdőfű...

Vova nem reagál.

PROHOROV De hát miért nem engedték vissza a falujába? Hiszen kéredzkedett, mindennap kéredzkedett, és mindig nemet mondtak neki. Bele is pusztult az erdőkmezők utáni vágyakozásba.

GUREVICS A holtakra!

A négy megmaradt beteg, az egyre ismétlődő „Évszázados hársfa" alatt, iszik a holtakra.

PROHOROV *(farkasszemet nézve Gureviccsel)* Mégis, mondd csak, hogyan fog végződni... győzelmeink sorozata a pestises világ felett?

GUREVICS *(pátosszal)* Az égiháborúk és az álmok ösvényén vezetlek benneteket! Kiterjesztett szárnyaink az egész földet beborítják! Ne tagadjátok meg a virradat előtti érzéseiteket! Mindenki a fedélzetre! Még egy kupával! A körülmények napsugaras összefonódására!

ALJOHA *(bágyadtan, rekedt hangon)* Hurrá...

Vitya, miután megitta a magáét, ugyancsak leül az ágyra, Aljoha mellé. Feltartóztathatatlan hányás fogja el: sakkfigurákat és dominólapokat okád ki. Egész testében remegve néhány görcsös mozdulatot tesz még, majd az ágyra zuhan, nem lélegzik többé. Gurevics és Prohorov talányos pillantást váltanak. A kórterem megvilágítása, ki tudja, mi okból, halványulni kezd.

SZTASZIK *(feláll a térdelésből. Az utolsókat futja)*... Mi történt veletek, emberek? Ki az első, és ki az utolsó a Toktogulszki Vízierőmű előtti sorban? Miért néptelenedett el Apseron aranyhomokja? Kinek ültettem virágokat? Miért?... Miért nem emlékezett meg az UNESCO 1970-ben Kleopátra egyiptomi királynő halálának kétezredik évfordulójáról?! *(És újra megdermed, ezúttal lehajtott fejjel és a mellén keresztbe tett kézzel, à la Bonaparte, utolsó Waterloo-jának előestéjén. És ebben a testtartásban marad az egészségügyi személyzet néhány perc múlva bekövetkező berohanásáig.)*

PROHOROV Aljoha!

ALJOHA *(alig kap levegőt* Igen... itt vagyok...

PROHOROV *(rázza)* Aljoha!...

ALJOHA Igen... itt vagyok... Isten veled, anyám... Ljubka lányod... megtér... a nyirkos földbe. *(Hátrahanyatlik és hörög.)* A hamvaimat... szórjátok a Gangeszbe!...

A hörgés megszakad.

PROHOROV De hát mi folyik itt? Figyelj, Gurevics, kezdek rosszul látni... Hát te, neked semmi bajod?... *(Most már gyanakszik.)*

GUREVICS Látni látok. Csak sötét lett a kórteremben. És egyre nehezebben kapok levegőt. Tudod, ugye, hogy én rögtön rájöttem, hogy nem azt isszuk, amit gondoltunk.

PROHOROV Én is elég hamar rájöttem. De te, ha rögtön észrevetted, miért nem szóltál?

GUREVICS Nem voltam biztos benne.

PROHOROV Miben nem voltál biztos? És amikor már a fél kórterem megdöglött, még mindig nem voltál biztos benne? *(Dühösen.)* Szándékosan csináltad. Szándé-kosan. Hiszen ti nem is tudtok... szándékosság nélkül...

GUREVICS Igen, volt egy szándékom: a szétválasztottakat közel hozni egymáshoz, a dühöngőket megszelídíteni... egy kis örömet szerezni nekik... hajnalfényre deríteni ezeknek az életük végéig idezárt lelkeknek az alkonyatát... Más szándékom nem volt...

PROHOROV Hazudsz, csúszómászó... Hazudsz... Tudom, mit terveltél ki ellenünk... Mindenkit a másvilágra, mindenkit kinyírni... Én már az elején kiismertelek téged... Rönédekart... Kurafi... *(Megpróbál felkelni, és szétterjesztett karokkal támadna a nyugodtan üldögélő Gurevicsre. De már nincs hozzá ereje, visszazuhan az ágyba.)* Kurraffi...

GUREVICS Nem méltó ez hozzád, parancsnok. Meg mi értelme is van már erről

beszélni? Én már Vova halála után megértettem, hogy késő. Nincs más hátra, mint hogy folytassuk.

PROHOROV Áruld el nekem – a halálos adagon... már túl vagyunk?

GUREVICS Szerintem, igen. És már nagyon régen.

Végtelen értelmű pillantást váltanak. Tovább sötétedik.

PROHOROV Szóval, kaput... Hát akkor... Ott még egy kevés lötyög az alján... Hallasz engem? Kérlek, bocsásd meg, hogy első haragomban úgy kiosztottalak... Nem te vagy a bűnös... Tölts, Gurevics, felezzük meg a maradékot? Kész vagy rá?

GUREVICS *(teljes nyugalommal)* Csak olyan természetellenes itt meghalni. Meredek partok között – örömest. Magas szárú gabonatáblában, akár rögtön... De itt!...

Koccintanak. Még nehezebben lélegeznek.

S aztán még, hátravan egy fontos intéznivalóm... egy megígért látogatás...

Prohorov a torkához és a szívéhez kap, és fokozatosan a párnára hanyatlik.

GUREVICS *(gépiesen szajkózik tovább)* Ők meg ottan májuselsejéznek... Pezsgőt vedelnek, kecsegét filéznek... Ott az élet csupa öröm, mi kívül vagyunk a körön... Nekik jut az élet sója, nekünk meg a koporsója... De mi távolsági járatú emberek vagyunk... Mindjárt felkelünk... Az a természet baklövése... vajon vele van? Már jó néhány órája vele van?... „Gurevics, kedvesem, minden jóra fordul" – így mondta. Mindjárt, mindjárt... *(Felugrik, és újra a székre roskad.)*

A színfalak mögül – vagy a falak mélyéből – Nagyezsda Obuhova dekadens dalát halljuk: „Ó, te éjszaka, sötét éjszaka..." stb.

Vacsorára hívtál, Majompofa, de én reggelire érkezem... Csodatévő lányka, Natali!... Amíg én itt ülök, addig ők... Uram, ne kínozz!... addig ők... *(Fejét az éjjeliszekrényre ejti, és a hajába markol.)* Irgalmas istenem! És már szinte semmit sem látok... Bibliát adjatok és pásztorbotot és egy kisfiút vakvezetőnek... bejárom a világot, hogy evangéliumot hirdessek... Most már tudom, mit és miről fogok hirdetni... *(Nagy erőfeszítéssel feláll, egész lelkével az éjjeliszekrénybe kapaszkodik – csak most el ne essen, el ne essen!)* Amíg egy csipetnyit is látok, elvergődöm hozzád, és ott leszek a reggelin... Barom... *(Eltaszítja magát az éjjeliszekrénytől. Inogva teszi meg az első lépést, majd a másodikat.)* Semmi vész, eljutok odáig. *(Harmadik lépés, negyedik. A sötétben belebotlik Mihalics holttestébe, elesik. Megkapaszkodik az egyik ágytámlában, lassan feltápászkodik.)* Elmegyek. Lassan, tapogatózva, lassan, tapogatózva. Mindenáron eljutok addig a torokig... Hiszen az nem lehet, Natali, hogy minden így maradjon! *(Majdnem teljes a sötétség. Ötödik lépés. A hatodik. Hetedik.)* Istenem, ne engedd, hogy teljesen megvakuljak, mielőtt a bosszú művét bevégezném. *(És újra elesik, fejét a következő ágy szélébe verve. Két perc tehetetlen, rázkódó, hangos zokogás.)* Eljutok, elmászom odáig... *(Hogy képes erre? Ismét feláll, egész testnagyságában felegyenesedve. Kezével kitapogatva a teret maga előtt, tesz még öt lépést – és már az ajtófélfánál van.)* Mindjárt... csak egy kicsit kifújom magamat – és a folyosón, a fal mellett, a fal mellett...

Prohorov, aki eddig nyugodtan feküdt, most felemeli a fejét, és üvöltés szakad fel belőle, amely felriasztja az összes kórtermet, minden alvó, és nem alvó ápolót és ápolónővért az ügyeleten és az orvosi szobában. Ez az üvöltés nem evilági. A felizgatott, álmos, becsípett

ügyeletesek, a Doktorral az élükön, Fortinbrasok súlyos lépteivel közelednek a kivilágított folyosón a hármas kórterem felé. Az első, amit megpillantanak – az alig lélegző Gurevics, már teljesen megvakulva, kék és véres arccal. Borenyka-Majompofa egy rúgással visszalöki a kórterembe. Mindannyian berontanak.

DOKTOR *(a hangzavart túlharsogva)* Gyorsan a telefonhoz! A központot és a hullaházat!

ÜGYELETES NŐVÉREK *(egymás szavába vágva)* Egy meg ott áll! Az egyik állva halt meg! Keresztbe tett kézzel!... És még mindig nem dőlt el, a falhoz támaszkodik! Öt liter metilalkohol tisztán! Nem, az egyik, szerintem, még lélegzik... Melyikük üvöltött ekkorát? Mióta az eszemet tudom, nem volt ekkora termés!

Egy csapat kövér szanitéc hordágyakkal. Megkezdődik a hullák elszállítása. Felharsan Sibelius Második szimfóniájának harmadik tétele.

BORENYKA Natasa, hol vannak a kulcsaid?

NATALI *(eszét vesztve, még csak nem is sír)* Jaj, nem tudom... semmit se tudok...

AZ EGYIK NŐVÉR Hát Kolját, Kolját miért vitték el? Hiszen az még mintha lélegezne...

DOKTOR *(epésen)* Nem tesz semmit! Vigyék csak a hullaházba! A boncolás majd kideríti, mivel volt dolgunk: klinikai halállal vagy klinikai gyengeelméjűséggel!...

BORENYKA *(belerúgva Gurevics megsebzett fejébe)* Hát ezzel mit tegyünk?

DOKTOR Tartsák szemmel! Én megyek telefonálni. Szép kis kalamajka lesz ebből máma.

BORENYKA *(lábánál fogva a szoba közepére vonszolja Gurevicset. A vak és a nézők semmit se látnak, Borenyka mindent lát)* Na, hogy érzed magad, te tetű?... Honvágyunk van a krematórium után? ... A büdös fajtátokat! *(Nehéz cipőjével rugdossa Gurevics fejét és oldalát.)* Nem volt nektek elég a krematóriumokból?

GUREVICS *(rekedten)* De hiszen vak vagyok... Nem látok semmit...

Rúgás.

NATALI *(a félhomályból)* Jaj, mi lesz most, anyukám... *(Szaggatottan hüppög. Sír, mint egy kislány.)*

BORENYKA *(replikái alatt Sibelius egy időre elhalkul, és olyan zene hangzik fel, melyet – a szagok nyelvére áttéve – a romlott malac-, disznóhús és a megperzselt szőr bűzével lehetne jellemezni)* Megvakultál, azt mondod? A büdös, kurva anyádat! Eddig úgy éltél, mint a paradicsomban: rögtön megláttad, ki vágott kupán. De most azt fogod látni, hogy befellegzett neked. *(Oldalba vágja, majd ismét a fejét rugdossa.)*

NATALI *(hisztérikusan)* Borka! Hagyd abba! Hagyd abba! Meg kell őrülni! Hagyd abba! *(Görcsös zokogásba tör ki.)*

BORENYKA *(mindinkább belelovalva magát a dühöngésbe)* Hajóra kéne rakni és elsüllyeszteni az egész rohadt fajtátokat!

Gurevics veséjét rugdossa, a vak hörgése és az ápoló szuszogása hallatszik.

Csúszómászó! Büdös disznó!

Gurevics hörgése halálhörgéssé halkul. A függöny már lement, tulajdonképpen haza lehet menni. De ott, a függöny túloldalán, folytatódik ugyanaz, és könyörület nélkül. Taps nincs.

BAKA ISTVÁN fordítása